

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY FILOSOFICKÉ FAKULTY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**KONTRASTIVNÍ ANALÝZA VYJADŘOVÁNÍ
IMPERSONALITY V ČEŠTINĚ A ŠPANĚLŠTINĚ**

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D

Autor práce: Jana Smékalová

Studijní obor: Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň ZŠ
Učitelství španělského jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Ročník: 5

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 25. 4. 2012

.....
podpis

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Miroslavě Aurové PhD. za odborné vedení, rady, pomoc a průběžné konzultace poskytnuté během vypracování diplomové práce.

KONTRASTIVNÍ ANALÝZA VYJADŘOVÁNÍ IMPERSONALITY V ČEŠTINĚ A ŠPANĚLŠTINĚ

Anotace

Cílem diplomové práce je postihnout vyjadřování a distribuci impersonálních konstrukcí v českém a španělském jazyce. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsou uvedeny možnosti a charakteristiky vyjadřování neosobnosti v obou jazycích, při čemž je poukazováno na rozdílnost použití a distribuce lingvistických prostředků daných jazyků. V praktické části jsou uvedeny výsledky analýzy zaměřené na jev deagentizace a její využití pro vyjadřování sémantické a sémanticko-syntaktické impersonality. K této analýze byly použity autentické texty známých deníků obou zemí, v nichž se vyhledaly konstrukce popsané v teoretické části, které se dále analyzovaly. Závěry této analýzy slouží ke komparaci užití tohoto fenoménu k vytváření neosobních konstrukcí v obou porovnávaných jazycích a současně k potvrzení hypotézy, že konstrukce pro vyjadřování sémantické impersonality jsou více zastoupeny v českém jazyce, zatímco konstrukce sémanticko-syntaktické impersonality mají větší zastoupení v jazyce španělském.

CONTRASTIVE ANALYSIS OF EXPRESSING THE IMPERSONALITY IN CZECH AND SPANISH

Abstract

The aim of this diploma thesis is to capture expressing and distribution of the impersonal constructions in the Czech and Spanish language. The paper is divided into a theoretical and a practical part. In the theoretical part there are presented the possibilities and characteristics of expressing impersonality in both languages where the difference in the use and the distribution of linguistic means of the languages are highlighted. In the practical part there are presented the results of the analysis aimed at the phenomenon of the deagentivisation and its use for expressing semantic and semantic-syntactic impersonality. For this analysis the authentic texts were used from well-known daily newspapers of both countries where the constructions described in the theoretical part of this paper were found and analysed. The results of this analysis serve to compare the usage of this phenomenon in the process of forming impersonal structures in both compared languages and at the same time to confirm the hypothesis that the constructions for expressing semantic impersonality are more covered in the Czech language whereas the semantic-syntactic constructions are more covered in the Spanish language.

OBSAH

ÚVOD	7
1 IMPERSONALITA	9
2 SÉMANTICKÁ IMPERSONALITA	
2.1 Definice	11
2.2 Deagentizace	11
2.3 Způsoby vyjadřování sémantické impersonality	
2.3.1 Opisné pasivum - pasiva perifrástica	13
2.3.2 Zvratné pasivum - pasiva refleja	14
2.3.2.1 Reflexní deagentiv	15
2.3.3 Věty s transponovaným užitím forem morfologické kategorie 1.a2.os. sg a pl.	17
2.3.4 Věty s predikátem uno, una / jeden, jedna	20
2.3.5 Oraciones medias	20
2.3.5.1 Oraciones medias-pasivas	21
2.3.6 Oraciones incoativas	23
3 SYNTAKTICKÁ IMPERSONALITA	
3.1 Definice	24
3.2 Slovesa vyjadřující procesy a změny	
3.2.1 Slovesa vyjadřující atmosférické procesy a změny	24
3.2.2 Slovesa vyjadřující procesy a změny probíhající v částech těla	26
3.2.3 Slovesa vyjadřující procesy a změny probíhající uvnitř neživých objektů.....	26
3.3 Jiná slovesa	
3.3.1 Sloveso Hacer a Haber	27
3.3.2 Sloveso Parecer	30
3.3.3 Slovesa a slovesná spojení Faltar, Sobrar, Bastar, Estar bien, Ser suficiente, Ser bastante	31
4 Sémanticko-syntaktická impersonalita	
4.1 Definice	33
4.2 Věty s transponovaným užitím morfologické formy 3.os.pl.....	33
4.3 Neosobní konstrukce s klítkem se	35

4.3.1	Sloveso intransitivní	36
4.3.2	Sponové sloveso s doplňkem	37
4.3.3	Sloveso s přímým předmětem a předložkou a	38
4.4	Medias impersonales	39
4.5	Konstrukce s infinitivem	39
5	JINÉ ZPŮSOBY VYJADŘOVÁNÍ IMPERSONALITY	43
6	KOMPARATIVNÍ ANALÝZA	
6.1	Stanovení hypotéz	45
6.2	Výběr textů	45
6.3	Postup analýzy	46
6.4	Neosobní konstrukce ve vybraném jazykovém vzorku	46
6.4.1	Sémanticky neosobní konstrukce	47
6.4.2	Sémanticko-syntakticky neosobní konstrukce	52
6.4.3	Souhrn výskytu zkoumaných konstrukcí	55
ZÁVĚR	58
RESUMEN	59
POUŽITÁ LITERATURA	61
PŘÍLOHY	63

Úvod

Hlavním tématem této diplomové práce je komparativní analýza vyjadřování impersonality v češtině a španělštině. Výběrem tohoto tématu bych chtěla hlouběji proniknout do problematiky vyjadřování impersonality nejen ve španělském jazyce, ale i v jazyce českém. Ačkoli ve španělských gramatikách byl a je tento jev oblíbeným tématem studia, v gramatikách českých již jeho studium není tak rozšířené. Různé klasifikace španělských a jiných lingvistů v pracích o české gramatice a vyjadřování neosobnosti v ní nejsou dostačující. V rámci české lingvistiky se hovoří o různých pasivních konstrukcích, reflexivních deagentivech či deagentivizaci, ale s rozdělením těchto struktur na konstrukce vyjadřující neosobnost podobně jako je tomu ve španělštině, jsem se ve shlednutých českých gramatikách nesešla. Je to škoda, neboť i čeština disponuje mnoha prostředky, jak impersonalitu vyjádřit, ačkoli její možnosti nejsou zdaleka tak široké jako ve španělštině.

Práce je členěna do dvou hlavních částí, do části teoretické a praktické. Teoretická část této práce je zaměřena na všeobecný popis a charakteristiku impersonality od různých lingvistů. Pro bližší popis konkrétních konstrukcí vycházíme z dělení Leonarda Gómeze Torrega a jeho stěžejního díla *La impersonalidad gramatical: descripción y norma* (1994), který impersonalitu dále dělí na tři části podle toho, zda je klíčovou oblastí pro její determinaci sémantika větných členů či jejich syntaktické funkce. Na základě tohoto rozčlenění neosobních konstrukcí se snažíme ke každé španělské konstrukci najít ekvivalent v češtině, který však ne vždy je dostupný. V takových případech nabízíme na základě prostudované literatury možné alternativy vyjádření struktury objevující se ve španělské gramatice. Prioritou nám při tom je najít takové alternativy, které by korespondovaly se španělskou konstrukcí hlavně v neosobním významu. Nicméně je zřejmé, že ne vždy bude možné najít vhodné ekvivalenty. V takových případech budou zmíněny možné překlady španělské konstrukce i přes to, že již nebudou moci nést příznak neosobnosti.

V praktické části této práce se budeme věnovat analýze autentických textů a vyhledávání neosobních konstrukcí zasažených deagentivizací. Tyto konstrukce budou vyhledány a dále identifikovány a klasifikovány podle dělení G. Torrega 1994 na sémanticky neosobní a sémanticko-syntakticky neosobní konstrukce. Dále porovnáme celkový počet výskytu jednotlivých konstrukcí mezi oběma zkoumanými jazyky. Po

celkové charakteristice a porovnání frekvence užití jednotlivých konstrukcí v rámci jednotlivých jazyků se podíváme na celkový počet konstrukcí zastupující buď sémantickou či sémanticko-syntaktickou neosobnost, které porovnáme. Výsledky analýzy nám dále poslouží k ověření hypotézy, že španělská gramatika disponuje takovými jazykovými prostředky pro vyjadřování sémanticko-syntaktické impersonality, aby tyto byly u ní více zastoupeny než-li v češtině. Na druhou stranu očekáváme, že čeština, která nedisponuje takovou rozmanitostí neosobních konstrukcí, bude v tomto směru konzervativní a budou u ní, v porovnání se španělštinou, převládat konstrukce čistě sémanticky impersonální.

1 IMPERSONALITA

Impersonalita, nebo také neosobnost či neosobní konstrukce, je termín velice komplexní, zahrnující v sobě jak stránku syntaktickou tak sémantickou a pragmatickou, proto je těžké najít jedinou definici, která by ve svém popisu zahrnovala všechny tyto aspekty neosobnosti. Slovník Larousse 2004, str. 548 definuje *impersonal*: "*se dice del verbo que solo se conjuga en la tercera persona del singular*"¹ Tato slovesa bývají označována jako *unipersonales* či *unimembres*. Jsou to taková slovesa, která se vyskytují pouze ve třetí osobě ať již singuláru či plurálu.

*"Se llaman verbos impersonales aquellos no admiten sujeto explícito. Pero como todo verbo contiene en su terminación un morfema de persona, es preferible denominarlo, según hacía Bello, verbos unipersonales, puesto que solo se utilizan en tercera persona de singular."*² (A. Llorach, 1999, str. 340-341)

Tato definice však zahrnuje pouze stránku syntaktickou, avšak jak bylo zmíněno výše, impersonalita zasahuje i do oblasti sémantické. Avšak Larousse 2004, str. 548 nabízí druhou možnou definici tohoto fenoménu: "*Se dice de la oración en que se omite el elemento agente de la acción expresada por el verbo.*"³ Na základě těchto dvou citací můžeme tedy říci, že neosobní konstrukce jsou buď takové, které obsahují sloveso ve třetí osobě singuláru, kterému chybí podmět ve smyslu, že tento je nulový, nikoli nevyjádřený, nebo takové, ve kterých je přítomen gramatický podmět, ale původce děje, neboli agent, je neznámý.

Zde se dostáváme k pojetí impersonality G. Torrega (1994). Ten rozděluje impersonalitu podle toho, který z podmětů, syntaktický či sémantický, ve větě chybí na neosobnost sémantickou, syntaktickou a sémanticko-syntaktickou. Pokud se jedná o věty, ve kterých je gramatický podmět nulový a jediným řídicím členem je sloveso unipersonal, jedná se o tzv. syntaktickou neosobnost. Je však třeba dát pozor, aby byl podmět skutečně nulový a ne jen nevyjádřený. Ve španělštině stejně jako v češtině není třeba díky slovesné

¹ "říká se tak slovesu, které se časuje pouze ve třetí osobě singuláru." - vlastní překlad

² "Neosobní slovesa se říká takovým slovesům, která nepřipouští vyjádřený podmět. Ale protože sloveso obsahuje ve své koncovce morfém osoby, dává se přednost ho nazývat, dle Bella, slovesa jednoosobní, neboť se používají pouze ve třetí osobě singuláru." - vlastní překlad

³ "říká se tak větě, ze které je vypuštěn konatel děje, který který vyjadřuje sloveso." - vlastní překlad

flexi podmět explicitně vyjadřovat a proto absence syntaktického podmětu ve větě neznamena, že se jedná o neosobní konstrukci. V češtině odpovídají těmto strukturám s verbos unipersonales tzv. věty jednočlenné či bezpodmětové.

V případě sémantické impersonality se posouváme ze syntaktické roviny do roviny sémantické. Znamená to, že pro určení neosobnosti je klíčová sémantická funkce větného členu a jeho přítomnost, respektive nepřítomnost, ve větě. V těchto konstrukcích se může vyskytovat syntaktický podmět, ale původce děje, tzv. agent, musí být nevyjádřený. V češtině odpovídají těmto strukturám tzv. deagentní konstrukce.

K neosobním konstrukcím se mluvčí uchyluje z mnoha důvodů. Jedním z nich je snaha zatajit agenta, původce děje. Důvodem může být to, že mluvčímu není konatel děje znám či není ve chvíli promluvy důležitý. Dalším důvodem může být snaha mluvčího o zevšeobecnění výpovědi, tedy snaha dát výpovědi všeobecnou platnost, čímž přenáší odpovědnost za daný čin na někohojiného, neurčitého. V případě jednoosobních sloves - verbos unipersonales, nemá mluvčí možnost volby, neboť, jak bylo již zmíněno, se tato slovesa nemohou vyskytovat s jinou osobou nežli třetí osobou singuláru či plurálu.

2 SÉMANTICKÁ IMPERSONALITA

2.1. Definice

Gómez Torrego 1994, str. 9, definuje sémantickou impersonalitu následujícím způsobem:

*"Las oraciones semánticamente impersonales se caracterizan por ocultar el agente o actor de la acción verbal. Hablar de agentes o actores es hablar de una función semántica, no sintáctica. Normalmente su ocultamiento se debe a indeterminación, generalización o encubrimiento pragmático."*⁴

Z citace vyplývá, že na rozdíl od neosobnosti syntaktické, sémantická je založena nikoli na struktuře věty (neboť věta s vyjádřeným podmětem může být sémanticky neosobní), ale na pozici agenta, původce děje čili činitele, který může být buď nevyjádřený nebo odsunutý z pozice podmětu do pozice jiné. V případě druhé možnosti, tedy odsunutí agenta z pozice podmětu do pozice jiné, by se však již o sémantickou impersonalitu nejednalo, neboť jednou z podmínek, které klade G. Torrego, je nevyjádřenost agenta ve větě.

2.2. Deagentizace

V kontextu české lingvistiky Karlík (1986) zmiňuje proces deagentizace v kontextu hierarchizace významové struktury věty, přesněji ve vztazích diateze, tedy vztazích mezi participanty sémantické struktury věty a větněčlenskými pozicemi, které tyto zaujímají. Pokud budeme blíže specifikovat místo deagentizace v těchto vztazích, můžeme hovořit o diatezích subjektivých, které se dále dělí na diateze primární a sekundární.

Ve větách s primární diatezí stojí agens ve funkci podmětu. Ačkoli má přísudek v těchto konstrukcích formu rodu činného a tedy s neosobností na první pohled nesouvisí, jsou tyto struktury pro proces deagentizace klíčové, viz následující příklady:

- (1) a. Zedníci postavili školku za dva roky.
- b. Los albañiles construyeron el palvulario en dos años.

⁴ "Věty sémanticky neosobní jsou charakterizovány tím, že je skryt agens či původce děje. Mluvíme-li o agens nebo původcích děje, hovoříme již o funkci sémantické, nikoli syntaktické. Agens je obvykle skryt neboť je neurčitý, zevšeobecněný nebo zatajen z pragmatického důvodu." vlastní překlad

Naopak věty s diatezí sekundární můžeme chápat jako různé derivace z diatezí primárních, kdy tento proces derivace je nazýván deagentizace, jehož výsledkem je přesunutí participanta agens z pozice podmětu do pozice jiné (2a-b), nebo je z větné struktury vypuštěn (2c-d):

- (2) a. Školka byla zedníky postavena za dva roky.
- b. El palvulario fue construido por los albañiles en dos años.
- c. Školka se postavila za dva roky.
- d. El palvulario fue construido en dos años.

Gómez Torrego (1994) však z těchto derivací připouští jako neosobní konstrukci pouze tu, ze které byl agens přímo vypuštěn, neboť, jak bylo již zmíněno, sémantická impersonalita je založena právě na nevyjádřenosti či neznámosti agens, proto věta (2a) nemůže být považována za sémanticky impersonální. Jde o sémantický proces, tzv. deagentivizaci, o níž bude pojednáno v následující kapitole.

Podle participanta, který nahradí agenta ve funkci podmětu, můžeme rozlišit různé typy deagentizace: deagentizace agens - patiens, kde u tranzitivních sloves se do pozice podmětu dostane patiens. U sloves intransitivních mizí zcela pozice podmětu a agent je vypuštěn. Derivace u těchto intransitivních sloves se provádí gramatickými prostředky jako jsou: opisné pasivum, reflexivní forma slovesná, či forma 3. osoby plurálu, které budou popsány později. (Kolektiv autorů 1995, str. 522-523)

Dalším typem deagentizace je deagentizace agens - recipient. V tomto typu vět se na místo agenta v pozici podmětu dostává recipient. Tyto struktury se v češtině tvoří pomocí sloves *mít*, *dostat* ve spojení s trpným participiem (3a-b), ve španělštině jim odpovídají struktury opisného pasiva nebo mohou být vyjádřeny 3. osobou plurálu (4a-b):

- (3) a. Pavel dostal vyhubováno.
- b. Mám doporučeno léčit se v lázních. (Kolektiv autorů 1995, str.529-531)

- (4) a. Pavel fue regañado.
b. Me han recomendado tomar las aguas.

V případě vyjádření 3. osobou plurálu se však podle Gómeze Torrega 1994 mění sémantická impersonalita na impersonalitu sémanticko-syntaktickou, neboť ve větě (4b) není vyjádřen ani není zjistitelný lexikální podmět. Pokud by tento byl zjistitelný z kontextu, již by se o syntaktickou impersonalitu nejednalo. Současně je věta sémanticky impersonální, neboť nějakého agenta nebo činitele předpokládá, avšak tento je nevyjádřený.

Podle J. Cuartero Ojala a G. Wortjaka 2005, str. 18, je tedy deagentizace jedním z procesů diátese, kde diátesis je *"un proceso de modificación valencial consistente en una supresión o en una transformación valencial que afecta a la función preeminente de una estructura argumental."*⁵

2.3. Způsoby vyjadřování sémantické impersonality

2.3.1. Opisné pasivum - oraciones segundas de pasiva (pasiva perifrástica)

Opisné pasivum (oraciones segundas de pasiva) jsou jedním z gramatických prostředků, které využívá deagentizace. Jedná se o trpné věty, v nichž gramatický podmět kongruuje se slovesem, ale který není činitelem děje - agentem, nýbrž patientem. Agent může být nevyjádřený (potom se jedná o sémantickou neosobnost), nebo může být ve španělštině připojen předložkou *por*, v češtině předložkou *od*, nebo instrumentálem, který je častější (ale v případě vyjádření agenta, jak bylo již zmíněno, se o sémantickou neosobnost nejedná). Opisné pasivum se tvoří pomocí slovesa *ser* ve španělštině (5a, 5e), a slovesa *být* v češtině (5c, 5f), které je následováno participiem:

- (5) a. En la reunión serán tratados algunos temas de interés.
b. En la reunión se tratarán algunos temas de interés.
c. Na schůzi budou projednávána některá zajímavá témata.
d. Na schůzi se budou projednávat některá zajímavá témata.
f. Fue mordido por un perro
e. Byl pokousán psem / od psa.

⁵ "proces valenční modifikace spočívající ve vynechání či valenční přeměně, která zasahuje přední funkci dějové struktury" - vlastní překlad

V češtině je sice povolena i varianta (5d.), která je i častější, ve španělštině je možná i varianta (5b) ale v těchto případech se však již nejedná o opisné pasivum, ale o pasivum reflexivní (pasiva refleja) viz. 2.3.2.

V obou porovnávaných jazycích, jak v českém tak španělském, je třeba nezaměňovat opisné pasivum (pasiva perifrástica) s větami se jmenným přísudkem (oraciones copulativas). V češtině je participium z opisného pasiva adjektivizováno (v tomto případě přidáním koncovky -ý) (6a-b), Ve španělštině ale existují přídavná jména, která se formálně od participií neliší a je proto těžší je od sebe odlišit (7a-b):

- (6) a.Byt je zapečetěn. - opisné pasivum
b.Byt je zapečetěný. - věta s jmenným přísudkem (Kolektiv autorů 1995, str. 525)
- (7) a.La tirada fue reducida / disminuida / acortada (por el editor).
- pasiva perifrástica
b.La tirada fue reducida / corta / escasa por el carácter minoritario de la edición
- oración copulativa (T.M.R. Ramalle 2008)

2.3.2 Pasiva refleja - reflexivní (zvrtné) pasivum

Reflexivní forma slovesná, reflexivní deagentiv či zvrtné pasivum jsou některé z termínů označující toto pasivum které můžeme najít v české gramatice a ve kterých se objevuje zvrtný morfém "se". Ve španělštině jsou však tyto pasivní konstrukce s "se" dále děleny podle toho, do jaké impersonality spadají - sémantické či syntaktické. Zde konzultované české prameny podobné dělení nezmiňují. V této práci však vycházíme z dělení impersonality španělských gramatiků, a proto se budou české termíny objevovat i u jiných španělských konstrukcí, ale s adekvátním příkladem dané konstrukce, dokazující, že k této španělské konstrukci se nachází ekvivalent i v českém jazyce.

S platností pro oba jazyky, češtinu i španělštinu, můžeme říci, že tento typ neosobní konstrukce se tvoří pomocí volného morfému (clítico) "se" a slovesem ve 3. osobě, ať již singuláru či plurálu. Stejně jako u opisného pasiva (oraciones segundas de pasiva) i tyto neosobní konstrukce sice mají gramatický podmět, ale konatel děje - agent, je nevyjádřený (7).

- (7) a. Se dice que no hay dinero.
b. Říká se, že nejsou peníze.
c. Se convocarán nuevas elecciones próximamente.
d. Brzy se vyhlásí nové volby.

2.3.2.1 Reflexivní deagentiv⁶

Jak již bylo zmíněno výše, v češtině se pro vyjadřování této neosobní konstrukce používá tzv. reflexivní deagentiv (dále jen RD). František Štícha 2011, str. 845, vysvětluje RD takto:

" Jde o reflexivní konstrukci (tj. spojení slovesného tvaru, např. říká, s reflexivním morfémem se (říká se), která zčásti konkuruje pasivu, zčásti je s ním nezaměnitelná."

Jinými slovy bychom mohli říci, že v některých případech je reflexivní deagentiv nahraditelný opisným pasivem (8a), v některých však již je tato záměna nemožná (8b).

- (8) a. VMladé Boleslavi se staví byty.-V M.Boleslavi jsou stavěny byty.
b. Přidá se trochu octa. - *Bude přidáno trochu octa.⁷

Pokud se podíváme na RD ze syntaktického hlediska, zjistíme, že se může objevit jak ve větách bezpodmětových tak ve větách s podmětem. Proto je jeho zařazení do jedné z kategorií španělské impersonality problematické. Pokud je RD součástí vět podmětových (9a), ve španělštině jim odpovídají konstrukce zvrtně pasívní, tzv. "pasivas reflejas" (9b):

- (9) a. Filosofie se studovala dva roky, teologie čtyři.
b. La filosofía se estudiaba dos años, la teología cuatro.

⁶ Reflexivní deagentiv bude vysvětlen zde, dále v práci na něj bude vzhledem k jeho komplexnosti odkazováno.

⁷ Tato věta v opisném pasivu je negramatická ve svém nejpravděpodobnějším významu, tj. "co se má udělat". Zasadíme-li ji však do jiného kontextu, např. "co bude uděláno", byla by gramaticky v pořádku.

Avšak pokud se RD objeví ve větách bezpodmětových (10a-b), ve španělštině jim již odpovídají věty Gomézem Torregem 1994 klasifikované jako sémanticko-syntakticky impersonální, a to tzv. "impersonal con se" (10c-d):

- (10) a. Na této škole se studuje pět let.
b. Tady se nekouří.
c. En esta escuela se estudia cinco años.
d. Aquí no se fuma.

Jednou z dalších vlastností RD je jeho výlučné užití ve 3. osobě ať již jednotného či množného čísla, užití v jiných osobách se nepřipouští.

- (11) a. Robert Walser se považuje za předchůdce Kafky. (=je považován)
b. *Víte, že se považujete za antikomunistu?
c. *Vím, že se považuji za antikomunistu.⁸

Pokud se blíže podíváme na možnosti vyjádření agenta ve větách s RD zjistíme, že na rozdíl od opisného pasiva u vět s RD je normou ho lexikálně nevyjadřovat. Můžeme říci, že je dekonkretizován a subjektem je všeobecný konatel *člověk či lidé přicházející v úvahu*.(12a-b). Nicméně vyjimečně, převážně v beletrii, se můžeme setkat i s jeho vyjádřením. Většinou se však jedná o jazykovou stylizaci (13) (Štícha 2011).

- (12) a. Považuje se za vynikajícího odborníka.
b. *Většinou kolegů se považuje za vynikajícího odborníka.
- (13) a. (...) já jsem jen zasunul klíč do dveří, které **se otevíraly** sice jen **mnou** (...)
(B. Hrabal) (převzato ze Štíchy 2011, str. 849)

Další zajímavostí RD je distribuce reflexivního morfému *se* ve větě, ve které se koordinuje více sloves s funkcí RD. Podle Štíchy 2011 se reflexivní morfém v tomto případě užije jen u prvního z nich a u dalších sloves již není potřeba ho opakovat. U některých sloves tímto nastane možnost porušit normu netvořit RD od reflexivních sloves (14).

⁸ Gramaticky správně lze obsah těchto vět vyjádřit pouze pomocí pasiva: Víte, že jste považován za antikomunistu? Vím, že jsem považován za antikomunistu.

- (14) a. Nosí se na stůl, povídá, vzpomíná, nadává na poměry, raduje, truchlí a také tancuje a zpívá.(F. Štícha 2011, str. 850)

2.3.3 Věty s transponovaným užitím forem morfologické kategorie osoby

V rámci české lingvistiky hovoří M. Grepl a P. Karlík 1986, o tzv. "konstrukcích s transponovaným užitím ostatních forem morfologické kategorie osoby", přičemž je z této vyloučena 3. osoba pl. a sg., která se v užití a distribuci od ostatních osob liší. Tyto výše zmíněné konstrukce tedy zahrnují všechny ostatní osoby, tj. 1. a 2. osobu singuláru a plurálu (15a-c).

- (15) a. Když něco slíbím, tak to splním.
b. S poctivostí nejdál dojdeš.
c. Na začátku věty píšeme velké písmeno.

Z hlediska své funkce jsou tyto věty blízké větám "normativním". Vyjadřují instrukce, návody, normy, doporučení, rady apod., kdy 1. osoba singuláru a plurálu vyjadřují více povinnost, potřebu, nutnost (16a-b), kdežto v případě 2. osoby sg. a pl. se jedná více o vyjadřování modality možnosti a schopnosti (16c-d).(M.Grepl, P.Karlík 1986, str. 163-165)

- (16) a. Takové věci neříkáme před cizími lidmi.
b. Unas cosas así no decimos delante de extranjeros.⁹
c. Takového člověka snadno přesvědčíš.
d. A un hombre así le convences fácilmente.

Podobně pro španělštinu zahrnuje G. Torrego 1994 1. osobu pl. do konstrukcí syntakticky impersonálních, kde ve větách typu ¿Qué tal estamos, Sr. Paco? je podmět lexikálně-syntakticky nezjistitelný, ačkoli slovesný tvar přísudku naznačuje podmět "nosotros", tento však v sobě nezahrnuje osoby "vosotros + yo".

Užití 1. osoby pl. může rovněž mít funkci metonymickou. V tom případě se podle G. Torrega 1994 již o sémantickou impersonalitu jedná, neboť podmět je *nosotros*, ve kterém mluvčí zahrnuje i sebe sama, neboť se cítí být jeho součástí, ačkoli ve skutečnosti jí není (17).(G.Torrego 1994, str. 58)

⁹ Ve španělštině je častější užití impersonal con se: Unas cosas así no se dicen delante de extranjeros.

- (17) a. Hemos ganado a Portugal 2-0.
b. Porazili jsme Portugalsko 2-0.

M. J. R. Espiñeira o impersonální vlastnosti 1. osoby pl. píše:

*"La primera persona del plural se emplea como recurso pragmático para diluir la responsabilidad del emisor e involucrar al oyente en una afirmación del hablante."*¹⁰ (M.J.R. Espiñeira 2004, str. 51)

- (18) a. Por algo se dice que si nos acordamos de alguna persona al rato la encontramos.
b. Kvůli něčemu se říká, že pokud si na někoho vzpomeneme, za chvíli ho potkáme.

Jak již bylo zmíněno, některé věty s druhou osobou singuláru mohou též vyjadřovat neosobnost. Je to proto, že mluvčí touto osobou nevyjadřuje žádného konkrétního činitele, ba naopak, konatele děje tímto generalizuje nebo zakrývá. Skutečným podmětem zakrytým *tú, ty* může být *všichni lidé, lidé* nebo i *já*. K jakému činiteli se druhá osoba singuláru vztahuje, poznáme z kontextu či situace. (G. Torrego 1994, str.13) Druhá osoba singuláru, stejně jako 1. osoba plurálu, však v žádném případě není indikátorem impersonality. Aby věta s vyjádřeným či nevyjádřeným "tú" ("nosotros") byla neosobní, je třeba, aby celý kontext věty byl nekonkrétní, všeobecný, blíže nespecifikovaný žádným příslovečným určením, které by větu blíže časově určovalo. Neboť i čas slovesa užitý ve větě má schopnost blíže konkretizovat, většinou se v tomto typu neosobních vět používá slovesa v přítomném čase, který specifický časový dosah postrádá (19a-d).

- (19) a. La verdad es que (tú) nunca sabes cuando vas a morir.
b. Pravda je, že nikdy nevíš, kdy zemřeš.
c. No te conviene dormir menos de siete horas diarias.
d. Nevyhovuje ti spát méně než sedm hodin denně.

¹⁰ "První osoba plurálu se užívá jako pragmatického způsobu ke zproštění odpovědnosti mluvčího a zahrnutí posluchače do svého prohlášení" - vlastní překlad

V první větě (19a) se podle G. Torrega 1994 jedná o impersonalitu sémantickou, neboť *tú* ve větě zastupuje zevšeobecněný podmět *gente* - "lidé", *hombre* - "člověk". Ve druhé větě (19b) se však již o neosobnost nejedná, neboť *te* nezastupuje ani *yo* - "já", ani generický podmět.

A. L. Maldonado de Guevara 1997, str. 113, o mluvčím užívajícím 2. osobu píše: *"el que habla, a pesar de utilizar la 2a persona se implica en la cuestión y precisamente por emplear la 2a persona se solidariza con todos los demás, con todos, los que se hallan en las mismas condiciones."*¹¹

Z citace vyplývá, že důvodem užití 2. osoby, ať již singuláru či plurálu, je zevšeobecnění podmětu, ve kterém je však zahrnut i mluvčí, čímž se dostává do stejné sémantické role jako adresát (20a-d).

- (20)
- a. Con buen tiempo estás más eufórico y tienes ganas de vivir.
 - b. Když je hezky, cítíš se lépe a máš chuť do života.
 - c. En Alemania ganas mucho pero trabajas mucho también.
 - d. V Německu vyděláváš víc, ale také více pracuješ.

Ve španělštině se rovněž můžeme setkat i s vyjádřením impersonality pomocí 2. osoby pl., které však již není tak časté jako 2. osoba sg. Objevuje se jak v hovorové řeči, tak v literatuře. Její užití je:

*"es un procedimiento también propio de la lengua coloquial, y no desconocido a la lengua literaria, aunque menos frecuente que el anterior."*¹² (la 2a persona sg.) (A. L. Maldonado de Guevara, 1977, str. 111)

- (21)
- a. En Andalucía coméis poco pero bebéis buen vino y os echáis una siesta estupenda.

¹¹ "Mluvčí, navzdory užití 2. osoby, zahrnuje do otázky i sebe, kde právě užitím 2. osoby vyjadřuje sounáležitost s ostatními, se všemi, kteří se nachází ve stejných podmínkách." vlastní překlad

¹² "je způsob vlastní hovorovému jazyku a není neznámý ani jazyku literárnímu, ačkoli je méně častý než ten předchozí (2. osoba sg.)" - vlastní překlad

2.3.4 Věty s predikátem *uno, una / jeden, jedna*

Podle M. J. R. Espiñeira 2004, neurčité zájmeno *uno, una* má mnoho vlastností, které se projeví v závislosti na jeho užití. Věty, v nichž se tato zájmena objevují, můžeme rozlišit na dvě větší skupiny, a to na věty specifické (específicos) a generické (genéricos). Ve větách specifických se *uno, una* objevují jako podmět s anaforickou funkcí, při čemž odkazují na již známý subjekt:

- (22) a. Seguramente a la entrada nos contaron y ahora descubrirán que falta uno. (de nosotros)
b. Určitě nás při vstupu počítali a nyní zjistí, že jeden (z nás) chybí.

Ve větách generických však již mají funkci zevšeobecnění a nevymezují konatele děje. V těchto větách se již jedná o sémantickou neosobnost, neboť ačkoli je podmět vyjádřen (*uno, una*), agent není z kontextu zjistitelný (23a-b). Velmi často *uno, una*, stejně jako *tú* zakrývá konkrétní osobu nebo *yo*. Jejím úkolem je zakrýt mluvčího, ale současně se mluvčí stává součástí všeobecného podmětu (23c-d). V češtině odpovídají výrazům *uno, una* *jeden* nebo *člověk*, při čemž užití *člověk* je častější (24a-d).

- (23) a. Cuando uno (-a) mira al sol, se queda como ciego (-a).
b. Uno (-a) nunca sabe que va a pasar.
c. Y cuando uno se va acercando a Sevilla...
d. Cuando uno nace en un barrio se va uno aclimatando a sus costumbres
- (24) a. Když se člověk dívá na slunce, zůstane jako oslepený.
b. Jeden nikdy neví, co se stane.
c. A když se člověk přiblíží k Seville...
d. Když se člověk (jeden) narodí v jedné čtvrti, musí se přizpůsobit jejím zvykům.

2.3.5 Oraciones medias

Ve španělštině existuje kromě dvou základních slovesných rodů *voz activa* (rod činný) a *voz pasiva* (rod trpný) i tzv. *voz media*.

Voz media je slovníkem Larousse definována jako:

*"Forma verbal que consigue inscribir la acción verbal en el sujeto o expresar la total inmersión del sujeto en la acción por él realizada."*¹³ (Larousse, 2004, str. 661)

Jedná se tedy o slovesný rod, v němž *"el verbo indica un proceso que se verifica en el sujeto"*¹⁴ (M.I.R.Ponce, 2005, str.6), tvar slovesa, který označuje děj, probíhající v podmětu, kde podmět je jak agentem, tak pacientem (25a-b).

- (25) a. Yo me caigo.
Spadnu.
b. El jarrón se ha roto.
Váza se rozbila.

Základním členem konstrukcí s voz media, tedy oraciones medias, je nocionální (teoretický) předmět, kterým je jmenné určité syntagma, které předchází slovesu (predikátu) (25b). Podle větněčlenské funkce, kterou tento nocionální předmět ve větě má, můžeme rozlišit dva typy oraciones medias: medias-pasivas (2.3.5.1) a medias-impersonales (3.4)

Konzultované prameny z české gramatiky podobný jev neuvádějí, nicméně absence termínu neznamená, že by se v českém jazyce tento jev nevyskytoval. V případě českého překladu věty (25a) nemůžeme o tomto jevu mluvit, avšak ve větě (25b) je již podobnost se španělskou konstrukcí patrná.

2.3.5.1 Oraciones medias-pasivas

Podle A. Mendikoetxea (2000, str. 1662) vykonává v těchto konstrukcích nocionální předmět funkci gramatického podmětu. Tento podmět je většinou rodu neživotného (26a)), nicméně v určitých případech může být i rodu životného, ale omezuje se na množné číslo (26b).

- (26) a. Las casas prefabricadas se construyen con mucha rapidez.
Prefabrikované domy se staví velmi rychle.

¹³ "Slovesný tvar, který dokáže přenést slovesný děj na podmět nebo vyjádřit celkové pohlcení podmětu dějem, který uskutečňuje." - vlastní překlad

¹⁴ "sloveso, které označuje proces, který se uskutečňuje v podmětu." - vlastní překlad

b. Las mujeres no se conocen nunca bien.

Ženy se nikdy dobře neznají.

Podobnost s konstrukcí pasiva refleja (reflexivního deagentivu) ,či pasiva con se (2.3.2), je zřejmá, avšak mezi těmito konstrukcemi je zásadní rozdíl. Konstrukce medias-pasivas jsou konstrukce statické, tzn. že nevyjdřují činnost jako takovou, ale spíše vlastnost daného předmětu, jsou nadčasové a všeobecné. Předmět, který označují či definují, nemusí v reálném čase existovat ani se nemusí jednat o jeden konkrétní objekt (27a). Naproti tomu pasiva refleja předpokládá nejen existenci daného předmětu, ale současně i přesný čas, kdy k popisovanému ději dochází (27b). Z tohoto důvodu se nikdy nemůže media-pasiva objevit v konstrukcích perfektních, ale pouze v imperfektních (27c). (A. Mendikoetxea, 2000, str.1664)

(27) a. Estas tejas se colocan rápidamente y se tratan sólo con un barniz especial.

Tyto tašky se snadno umísťují a ošetřují se pouze speciálním nátěrem.

b. Se colocaron estas tejas y se trataron sólo con un barniz especial.

Tyto tašky se umístily a ošetřily jen speciálním nátěrem.

c. Antes de inventarse los portátiles, los ordenadores se transportaban con dificultad.

Před tím, než se vynalezly notebooky, se počítače těžko přenášely.

Důležité pro struktury medias-pasivas je podle A. Mendikoetxea, 2000, str. 1665, i to, aby se v nich kromě imperfektních tvarů sloves vyskytovali i nějací činitelé aktivující všeobecný charakter konstrukce, tzv. "activadores de la genericidad", kterými mohou být modální slovesa (28a), příslovce a příslovečná spojení (28b), kvantitativní výrazy (28c), či v případě vyjádření negace nebo afirmace výrazy *no* a *si que* (28d):

(28) a. Estas frutas se pueden comer.

Toto ovoce se může jíst.

b. Estas frutas tan duras se comen con dificultad / en países del sur.. .

Takto tvrdé ovoce se jí těžko / v jižních zemích... .

c. Estas frutas se comen a veces / la mayoría de veces / siempre.

Toto ovoce se jí občas / většinou / vždy.

d. Estas frutas no se comen. / Estas frutas sí que se comen.

Toto ovoce se nejí. / Toto ovoce se jí.

2.3.6 Oraciones incoativas

Oraciones incoativas již nejsou statickými větami jako oraciones medias (2.3.5 a 3.4), nýbrž větami aktivními, které se mohou objevit v konstrukcích jak perfektivních tak progresivních. Mohou se objevit ve strukturách označující konkrétní děj v minulosti (29a), děj právě probíhající (29b), v rozkazech (29c) či v opakujících se dějích v přítomnosti (29d) (A. Mendikoetxea, 2000, str. 1666):

(29) a. El pobre perro se ahogó (ayer a las tres).

Chudák pes se (včera ve tři) utopil.

b. Las tejas se están agrietando.

Tašky praskají.

c. ¡Acércate, niño!

Pojď blíž, chlapče.

d. Todas las noches a las 12 se despierta el niño.

Každou noc ve dvanáct se chlapec budí.

Tyto konstrukce již nevyžadují další bližší upřesnění všeobecné platnosti jako tomu bylo u medias-pasivas (2.3.5.1), neboť díky své přirozenosti již tuto všeobecnost vyjadřují. V těchto strukturách, podobně jako v oraciones medias, není vyjádřen agent, ale gramatický podmět vyjádřený je, a proto je můžeme podle třídění neosobních konstrukcí G. Torrega (1994) zařadit do konstrukcí sémanticky neosobních.

3 SYNTAKTICKÁ IMPERSONALITA

3.1 Definice

V této části impersonality se posouváme z úrovně sémantické na úroveň syntaktickou, z toho důvodu je klíčová nikoli sémantická role podmětu, ale jeho pozice syntaktická. O syntaktickou neosobnost se jedná v případě, že je podmět nulový, tedy ve větě nevyjádřený a z kontextu nezjistitelný. Zda je či není ve větě vyjádřen agent, není v tomto případě důležité. (G. Torrego 1994, str. 9) Nejčastějším důvodem pro nevyjádření lexikálně-syntaktického podmětu je užití tzv. sloves "unipersonales", která neimplikují žádného původce děje a tím vytvářejí větné struktury bezpodmětové.

3.2 Slovesa vyjadřující procesy a změny

3.2.1 Slovesa vyjadřující atmosférické procesy a změny

Jedná se o slovesa zvaná meteorologická jako jsou *nevar*, *llover*, *amancecer*, *relampaguear*, a jejich české ekvivalenty *sněžit*, *llover*, *rozednívat se*, *blýskat se*,... a mnoho dalších. Fernández Soriano a Táboas Baylín 1999 dělí tato slovesa do dvou podskupin: na slovesa, která sama o sobě obsahují meteorologický význam (*llover*, *tronar*, *nevar*), a na konstrukce, tvořené slovesy *ser*, *estar* a *hacer*, za kterými následují buď podstatné či přídavné jméno nesoucí význam atmosférického procesu či změny (*ser tarde*, *estar nublado*, *hacer frío*) (30a-c).

Čeština označuje tento typ konstrukcí za věty bezpodmětové, které dále dělí na konstrukce s přísudkem slovesným (která odpovídá první podskupině F.Soriana a T. Baylína, *pršet*, *hřmít*, *sněžit*), a na konstrukce s přísudkem slovesně jmenným, kde je sloveso *být* následováno podstatným jménem nebo příslovcem (31a-c). (Kolektiv autorů 1995, str. 389 a 399)

- (30) a. Todavía es pronto.
b. Está oscuro.
c. Hace frío.
- (31) a. Ještě je brzy.
b. Je tma.
c. Je zima.

Jak v češtině, tak ve španělštině mohou být tyto konstrukce vyjadřující atmosférické procesy a změny doprovázeny jinými větnými členy, které jsou však pouze fakultativní (32a-d). (M.Grepl, P. Karlík, 1986, str. 114)

- (32)
- a. Fuera hace calor.
 - b. En las montañas está lloviendo.
 - c. Venku je teplo.
 - d. Na horách prší.

Podle G. Torrega 1994 některá slovesa, která vyjadřují přírodní úkazy, ač se jedná o slovesa "unipersonales", mohou připustit užití podmětu. Je tomu tak však pouze tehdy, pokud se jedná o užití metaforické či metonymické. V takových případech již ale nemůžeme mluvit o syntaktické neosobnosti, neboť ta, jak bylo zmíněno výše, vyžaduje podmět nulový, který je v těchto případech nahrazen podmětem vyjádřeným či nevyjádřeným, ale z kontextu či tvaru slovesa zjistitelný. (33a-c)

- (33)
- a. Le llovieron las críticas.
 - b. Kritiky mu (jen) pršely.
 - c. Amanecimos (nosotros) en París.

Amanecer, podobně jako některá další slovesa, např. *nublarse* či *alborear* a jejich české ekvivalenty *svítat*, *zatahovat se* mohou v určitých případech tvořit věty podmětové, kdy se lexikálně-syntaktickým podmětem stává osoba či věc zasažená tím či oním dějem, tedy patient (34a-h). (M.Grepl, P.Karlík 1986, str. 389)

- (34)
- a. (El día) amaneció nublado.
 - b. Den vyšel zatažený.
 - c. Alboreaba (el día, la mañana).
 - d. Den vysvitnul. (Ráno vyšlo.)
 - e. (El día, la tarde, el cielo...) se ha nublado.
 - f. (Den, odpoledne, nebe...) se zatáhlo.
 - g. El agua se hiela a 0°C.
 - h. Voda mrzne při 0°C.

3.2.2 Slovesa vyjadřující procesy a změny probíhající v částech těla

Do této kategorie spadají španělská slovesa jako jsou *doler*, *escocer*, *picar* a česká slovesa *bolet*, *pálit*, *svědit*, *štípat* a jiná. Sloveso je v těchto konstrukcích následováno příslovečným určením místa, které lokalizuje, kde k této činnosti dochází (35a-d). V případě, že by se ve větách (35c-d) příslovečné určení místa (v zádech - en la espalda) změnilo v podstatné jméno (záda - la espalda), jednalo by se již o větu podmíněnou a nemohla by dále být považována za impersonální.(36a-b) (G.Torrego 1994, Kolektiv autorů 1995)

- (35) a. Me duele (escuece, pica) mucho aquí.
b. Moc mě tady bolí (pálí, svědí).
c. Me duele (escuece, pica) en la espalda.
d. Bolí (pálí, svědí) mě v zádech.
- (36) a. Me duele la espalda.
b. Bolí mě ruka.

3.2.3 Slovesa vyjadřující procesy a změny probíhající uvnitř neživých objektů

V češtině se objevují slovesa, která mohou pomocí výrazů ve funkci příslovečného určení místa, vytvářet neosobní konstrukce. Jedná se o věty, v nichž toto příslovečné určení místa označuje prostředí, ve kterém daný proces či změna probíhá, ale původce tohoto procesu či změny je neznámý (37a). Někdy je možné tohoto původce naznačit výrazem *to* (37b) V případě, že by byl označen neurčitým zájmenem *něco*, *cosi*, již by se o neosobní konstrukci nejednalo (37c)

- (37) a. V hodinách hrklo.
b. V hodinách to hrklo.
c. V hodinách něco hrklo.

Podobná slovesa existují i v oblasti zahrnující procesy a změny v duševní sféře člověka. (38a-d) Ve španělštině takováto slovesa najdeme velice těžko. Většinou je nutné využít jiných prostředků pro vyjádření téhož, které však již nenesou příznak neosobnosti (39a-d). (Kolektiv autorů 1995, str.388 - 390)

- (38) a. Stýská se mu po dětech.
b. Petrovi přeskočilo.
c. Brzy mu sklapne.
d. Králi se zželelo nebohé dívky.
- (39) a. Echa de menos a sus hijos.
b. A Petr se le fue la cabeza.
c. Pronto se callará.
d. Al rey la pobre chica le dió la pena.

3.3 Jiná slovesa

3.3.1 Sloveso Hacer a Haber

Sloveso *haber* ("být", "vyskytovat se", "existovat") plní v současné španělštině jak funkci pomocného slovesa k vytváření složených časů či tzv. "perífrasis verbales", tak funkci slovesa hlavního, plnovýznamového. Pokud se ve větě objevuje jako sloveso pomocné k tvoření časů, časuje se stejně jako ostatní slovesa, ale jako sloveso plnovýznamové či ve struktuře "haber que" má pouze 3. osobu singuláru, je tedy "unipersonal" a tedy impersonální.

*"Como se sabe, el verbo haber en el castellano actual presenta dos valores sintácticos diferentes: auxiliar de tiempos compuestos y de perífrasis verbales (he de trabajar más; hay que trabajar más), o verbo principal o nuclear. Con este último valor es unipersonal y las oraciones correspondientes son impersonales."*¹⁵ (L.G.Torrego 1994, str. 29-30)

Sloveso *haber* ve 3. osobě singuláru může být rozvíjeno jmenným syntagma, které se může týkat osob (40a), věcí (40b), vzdálenosti (40c) či časové determinace (40d).¹⁶

¹⁵ "Jak je známo, sloveso *haber* v současné španělštině představuje dvě různé syntaktické hodnoty: pomocné sloveso složených slovesných časů a opisných slovesných vazeb (musím více pracovat; je třeba více pracovat), nebo sloveso hlavní či klíčové. V této funkci na sebe váže pouze 3. osobu singuláru a proto je neosobní." - vlastní překlad

¹⁶ V případě časové determinace se jedná spíše již o archaický výraz užívaný pouze v literatuře. (G.Torrego 1994)

- (40) a. Había alumnos en el aula.
b. Hubo fiestas en el pueblo.
c. Hasta Madrid hay diez kms.
d. Años ha que no te veo.

V češtině, narozdíl od španělštiny, podobné sloveso, které by vyjadřovalo existenci, není, a proto čeština využívá jiné prostředky k popsání těchto situací. Nejčastěji využívaným prostředkem je sloveso *byť*, které však kongruuje se subjektem a nelze proto mluvit o syntaktické neosobnosti (41a-d). V některých případech, např. ve větě (41c) se sice objevuje syntaktický podmět *to*, ale jeho význam je vyprázdněný, a proto bychom v tomto případě mohli o neosobnosti uvažovat.

- (41) a. Ve třídě byli žáci.
b. Ve vesnici bývaly slavnosti.
c. Do Madridu je to deset km.
d. Je to let, co jsem tě neviděl.

Kromě jmenného syntagma může sloveso *haber* následovat i příslovce *bastante*- "dostatek" či *suficiente* - "dostatečný" nebo předložkové syntagma (42a-b). (O.F.Sorriano, S.T.Baylín 1999, str. 1756)

- (42) a. Con tres más ya habrá suficiente.
Se třemi navíc už to bude stačit.
b. Hay bastante con eso.
S tímto už je toho dost.

Opisná slovesná vazba *haber que*, která, jak bylo zmíněno výše, rovněž patří k tzv. slovesům "unipersonales" je také konstrukcí sémanticky neosobní. Tato struktura *haber que + infinitiv* může mít funkci apelativní (43a), může vyjadřovat potřebu do budoucnosti (43b) a směrem do minulosti přání, povinnost či rezignaci (43c). Je rovněž možné užít této konstrukce se slovesem *ser* (43d). (G. Torrego 1994, str. 37,38) V češtině odpovídá těmto konstrukcím struktura *je třeba + infinitiv*.(44a-d)

- (43) a. Hay que cuidarse, señor Paco.
 b. Habrá que claudicar si no queremos que nos denuncien.
 c. Hubo que decírselo a su padre.
 d. Hay que ser más astutos si queremos...
- (44) a. Je třeba na sebe dávat pozor, pane Paco.
 b. Bude třeba ustoupit pokud nechceme, aby nás udali.
 c. Bylo potřeba říci to jeho otci.
 d. Je třeba být mazanější pokud chceme...

Sloveso *hacer* - "dělat" má neosobní význam pokud se objevuje ve strukturách se jmenným syntagma označující atmosférické procesy a jevy (viz. 3.2.1) nebo časové údaje. Struktura *Hace* + *SN* označující atmosférické procesy a jevy jako jsou meteorologické údaje, teplota či počasí má v oznamovací větě pevný slovosled, který nelze měnit (45a-d).

- (45) a. Hace frío (buen tiempo, un verano estupendo,..., bueno, malo).
 b. Ayer hizo cuarenta grados de temperatura.
 c. *Frío hizo ayer.
 d. *Ayer 18 grados de temperatura hizo.

Ve druhém případě, kdy je sloveso *hacer* následováno *SN* vyjadřující čas dělí tyto F.Sorriano y T.Baylín 1999 na další dvě části. V prvním případě doplňuje časové určení buď sloveso, nebo podstatné jméno. Ve větách, kde následuje sloveso, může struktura s *hace* stát sama o sobě (46a) či s předložkou *desde* či *hasta* (46c,e), v případě podstatného jména je *SN* připojeno předložkou *de* (46g).

Druhou podkategorii tvoří struktury, ve kterých je *SN* vyjádřeno vedlejší větou. V těchto případech, je možné pozměnit slovosled ve větě (47a,c). Pokud je ale tato vedlejší věta nahrazena jednoduchým výrazem, slovosled je opět pevně daný (47e,g).

- (46) a. Ocurrió hace veinte años.
 b. Stalo se to před dvaceti lety.
 c. Estoy aquí desde hace dos horas.
 d. Jsem tu už dvě hodiny.

- e. No lo supo hasta hace dos días.
 - f. Nevěděl to až do doby před dvěma dny.
 - g. La película de hace dos años.
 - h. Film starý dva roky.
- (47)
- a. Hace veinte años que no te veo.
Je to dvacet let, co jsem tě neviděl.
 - b. Veinte años hace que no te veo.
Dvacet let je to, co jsem tě neviděl.
 - c. Llegó hace dos horas.
Přišel před dvěma hodinami.
*Dos horas hace que llegó.

V češtině odpovídají konstrukcím *hace* + *SN označující atmosférické procesy a jevy* věty se slovesem *být*, jak bylo již zmíněno v 3.2.1. Ve větách, v nichž je *hace* rozvíto časovými údaji je potřeba opět užít jiných prostředků k vyjádření těchto konstrukcí v českém jazyce jako je užití předložky *před* (46b), *už* (46d), opisů (*až do doby před dvěma dny*)(46c) či struktury *je to* (47b).

3.3.2 Sloveso Parecer

Sloveso *parecer* - "zdát se, připadat" se objevuje jak ve větách podmětových tak ve větách bezpodmětových. V druhém případě se vyskytují jako slovesa "unipersonales", tedy pouze ve třetí osobě singuláru a váží na sebe atribut. Podmět je nulový a proto se v těchto případech jedná o syntaktickou neosobnost (48a). Díky možné mobilitě podmětu vedlejší věty se může zdát, že konstrukce ztrácí svou neosobnost, obzvláště, pokud je podmět ve třetí osobě singuláru (48b). V tomto případě však *Pedro* není podmětem k *parece*, nýbrž k *está*, což dokazuje i věta, ve které vrátíme podmět do vedlejší věty (48c).

- (48)
- a. Parece que los niños están contentos.
Vypadá to, že děti jsou šťastné.
 - b. Pedro parece que está contento.
 - c. Parece que Pedro está contento.

Tyto neosobní konstrukce bývají často zaměňovány za věty podmětové, ve kterých je však vedlejší věta nikoli atributem slovesa *parecer*, ale jeho podmětem (49a). Někdy může být tato vedlejší věta nahrazena konstrukcí s infinitivem (49b). Díky této záměně se velice často objevují i věty gramaticky nesprávné, kde sloveso *parece* kongruje s podmětem vedlejší věty (49c).

- (49)
- a. Parece que va a llover.
Zdá se, že bude pršet.
 - b. Pedro parece estar contento.
Petr se zdá být šťastný.
 - c. *Los niños parecen que están contentos.

3.3.3 Slovesa a slovesná spojení *Faltar, Sobrar, Bastar, Estar bien, Ser suficiente, Ser bastante*

V případě těchto sloves a slovesných spojení se jedná o neosobnost v případě, že jsou následovány předložkou. U sloves *faltar* - "chybět" a *sobrar* - "přebývat" je to předložka *de*, která má v tomto případě partitivní charakter a která uvozuje neurčité výrazy *todo* - "vše" a *nada* - "nic", (příklady 50a, c), u ostatních spojení - *bastar* - "stačit", opět *sobrar* - "přebývat, být nadbytečný", *estar bien* - "stačit, být akorát", *ser suficiente* - "být dostačující" a *ser bastante* - "stačit, být dostatek" se jedná o předložku *con* (50e-f)

- (50)
- a. Aquí falta de todo.
 - b. Tady chybí od všeho.
 - c. No sobra de nada.
 - d. Ničeho nepřebývá.
 - e. Con eso me basta / .. me sobra / ... está bien.
Toto mi stačí / ... je pro mě příliš / ... je akorát.
 - f. Es suficiente / Es bastante con diez sesiones.
Deset sezení stačí. (jsou dostačující).

V češtině jsou možné struktury (50b, d), které jsou vyjádřeny tzv. partitivním genitivem, který odpovídá španělskému výrazu s předložkou *de*, avšak tento genitiv je českými lingvisty pokládán za sémantickou variantu nominativu a tudíž i za větný podmět. (M.Grepl, P. Karlík 1986, str. 237) Proto nemohou být české věty s partitivním genitivem považovány za neosobní.

Je třeba si povšimnout i možné varianty předcházejících struktur, kdy sloveso předložkou následováno není. V tom případě se ale již o neosobnost nejedná, neboť výraz, v předcházejících větách uvozený předložkou, se bez ní stává podmětem věty, proto se již o neosobnost jednat nemůže (51a,c,e,g). (G.Torrego 1994, str. 49-50) V češtině se rozdíl v některých případech neobjevuje, a proto je překlad pro obě španělské varianty stejný (51b,d). Nicméně v případě partitivního genitivu je rovněž možné nahradit ho nominativem (51f,h)

- (51)
- a. Me basta eso. / Me basta con eso.
 - b. To mi stačí.
 - c. Mil pesetas me bastan. / Con mil pesetas me basta.
 - d. Tisíc peset mi stačí.
 - e. Aquí falta todo.
 - f. Tady chybí všechno.
 - g. No sobra nada.
 - h. Nic nepřebývá.

Nicméně v případě, kdy se sloveso *bastar* objevuje ve strukturách konativních a doplňující člen s předložkou *de* je nevyjádřený, můžeme v češtině tuto strukturu vyjádřit rovněž neosobní konstrukcí, ve které se však sloveso, narozdíl od španělštiny, může objevit i ve tvaru minulém (52d).

- (52)
- a. ¡Ya basta, niños!
 - b. ¡Ya está bien, niños!
 - c. Stačí, děti!
 - d. Stačilo, děti.

4 SÉMANTICKO-SYNTAKTICKÁ IMPERSONALITA

4.1 Definice

Dalším typem neosobních konstrukcí podle G. Torrega 1994 jsou konstrukce sémanticko-syntakticky neosobní. Syntakticky proto, že lexikálně-syntaktický podmět je nulový, tedy nezjistitelný z kontextu ani z gramatické formy slovesa, a sémanticky neosobní proto, že agent je nevyjádřený, zevšeobecněný či jinak skrytý. Mezi tyto struktury se řadí konstrukce s třetí osobou plurálu, konstrukce s klítkem "se" a infinitivní konstrukce.

4.2 Věty s transponovaným užitím formy 3. osoby plurálu

Věty s transponovaným užitím formy 3. osoby plurálu jsou syntakticky neosobní, neboť gramatický podmět je nulový a zájmena *ellos / ellas* - "oni / ony" nejsou v tomto případě podmětem těchto neosobních konstrukcí.

Je třeba si uvědomit, že konstrukce tohoto typu jsou konstrukce aktivní, tedy agent je současně i gramatickým podmětem. Je proto třeba dát pozor, aby gramatický podmět nebyl jen nevyjádřený, ale i nulový, z kontextu nezjistitelný (53a). V těchto případech je možné na místo podmětu dosadit neurčité zájmeno *alguién* - "někdo" (53b), avšak v tom případě by se již tato konstrukce nemohla považovat za sémanticko-syntakticky neosobní, neboť je v ní vyjádřen lexikálně-syntaktický podmět, ale jednalo by se o konstrukci sémanticky neosobní, neboť tento gramatický podmět má zevšeobecnující charakter. V případě, že je možné identifikovat podmět z kontextu, o neosobní konstrukci se nejedná (53c).

- (53)
- a. Lllaman a la puerta.
Klepou na dveře.
 - b. Alguién llama a la puerta.
Někdo klepe na dveře.
 - c. Pronto vendrán mis padres.
Si llaman (ellos = padres) a la puerta, les abres.
Brzy přijdou mí rodiče.
Když zaklepou (oni = rodiče) na dveře, otevřeš jim.

V češtině je nejčastějším a nejpřijatelnějším překladem věta s neurčitým zájmenem *někdo* či *něco*. Bez těchto zájmen je výpověď považována za neúplnou (54a-b). Podle M. Grepla a P. Karlíka 1986 se však v těchto případech nejedná o věty s tzv. všeobecným konatelem a nelze je proto využít pro zevšeobecnění konatele (54c-f), ačkoli španělská gramatika tuto možnost v určitých případech připouští.

- (54)
- a. Někdo klepe na dveře.
 - b. Něco tady opravují.
 - c. Zavádějí tady plyn.

Ve španělštině se v těchto typech vět velmi často objevují slovesa řeči či myšlení, např. *decir que...* - "říkat, že", *comentar que...* - "vysvětlit", *rumorear que...* "pomlouvat", *hablar de que...* - "mluvit o", *anunciar que...* - "oznamovat", *pensar que...* - "myslet si" atd. (56a,b) (F.Soriano, T. Baylín 1999, str. 1742)

- (55)
- a. Dicen que esa actriz ganará el premio.
 - b. Říkají, že tato herečka získá cenu.

Důležitou podmínkou, aby byla konstrukce s 3. os. plurálu neosobní, je podle F.Soriano a T. Baylín 1999 to, aby se sloveso týkalo podmětu životného, a to lidského. Věty se slovesy týkajícími se zvířat nemohou být považovány za neosobní z toho důvodu, že je možné díky těmto specifickým výrazům identifikovat podmět (56a-b). V případě užití slovesa vztahujícího se nejen na zvíře, ale i na člověka, či jen na člověka, je možné považovat tuto větu za neosobní (56c-f).

- (56)
- a. Ladran por la mañana.
 - b. Štěkají ráno.
 - c. Te van a atacar en cualquier momento.
 - d. Zaútočí na tebe kdykoli.
 - e. Dicen cosas interesantes.
 - f. Říkají zajímavé věci.

Význam konstrukce s transponovaným užitím 3. osoby plurálu není zevšeobecňující nýbrž je neurčitý a neurčený. Proto je možné do vět dosadit neurčité zájmeno *alguién* jak jsme viděli výše. Existují však případy, ve kterých je, hlavně díky příslovečnému určení, možné použít 3. osobu plurálu k zevšeobecnění podmětu. V takových případech je podmětem *la gente* - "lidé" či *todo el mundo* - "všichni" (57a,c) Ve větách (57b,d) je v češtině častější vyjádření pomocí volného morfému *se*, čili zvrátého pasiva (pasiva refleja).

- (57)
- a. En España hablan español.
 - b. Ve Španělsku (se) mluví španělsky.
 - c. En España la gente / todo el mundo habla español.
 - d. Ve Španělsku lidé / všichni / (se) mluví španělsky.

Užitím této neosobní konstrukce mluvčí vylučuje sám sebe i adresáta z výpovědi, čímž se od ní distancuje. Do těchto konstrukcí nelze mluvčího ani adresáta zahrnout narozdíl od konstrukcí s klítkem *se*, pasiva refleja či ve větách s transponovaným užitím 2. osoby plurálu, ve kterých je to možné. Hlavním důvodem užití této struktury je postoj mluvčího k původci děje výpovědi, kterého buď nezná (58a), nebo ho nechce nebo nemůže z pragmatických důvodů uvést, či mu přijde pro danou situaci irelevantní (58b). (F. Soriano, T. Baylín 1999, str. 1738-1741)

- (58)
- a. Han mandado un anónimo al programa de televisión.
Poslali anonym do televizního programu.
 - b. Me han regalado un reloj.
Darovali mi hodinky.

4.3 Neosobní konstrukce s klítkem *se*

Podobně jako v případě vět ve 2.3.2 (pasivas reflejas) i tyto konstrukce obsahují volný morfém (clítico) *se*. Nejvýznamnějším rozdílem mezi těmito konstrukcemi je však vyjádřenost podmětů. Zatímco v pasivas reflejas je gramatický podmět vyjádřený a jedná se o neosobnost sémantickou, v případě těchto konstrukcí, tedy "impersonal con se", je gramatický podmět nulový a agent je nevyjádřený, proto se v tomto případě jedná o neosobnost sémanticko-syntaktickou. Jádrem těchto konstrukcí může být sloveso

intransitivní (4.3.1), sponové sloveso následováno doplňkem (4.3.2) a sloveso tranzitivní následováno přímým předmětem a předložkou *a* (4.3.3). Vždy je však toto sloveso v jednotném čísle. J.P.Rodríguez Guzmán je souhrnně nazývá "impersonales-reflejas":

*"Las impersonales-reflejas (como Se descubrió a la ladrona o Se descubrió a los ladrones), no siguen las normas de concordancia sujeto-verbo, presentan una preposición a que les impide la trasposición a pasiva, y no aceptan la inversión (*A la ladrona se descubrió). Estas impersonales carecen de flexión numeral ya que siempre aparecen con el verbo en singular: Se vive bien aquí, *Se viven bien aquí; Se descubrió a los ladrones; *Se descubrieron a los ladrones." (J.P.Rodríguez Guzmán 2005, str. 349)¹⁷*

4.3.1 Sloveso intransitivní

Z hlediska české lingvistiky do tohoto typu neosobních konstrukcí spadají věty bezpodmětové s reflexivním deagentivem (viz 2.3.2.1) (59a,c,e)

Podle G. Torrega 1994 jsou tyto struktury syntakticky neosobní, neboť mají nulový podmět, ale současně i sémanticko-pragmaticky neosobní, protože činitel děje je nezjistitelný (59b,d,f). Existují však věty, v nichž je možné najít podmět pragmatický, tedy takový, který je znám z pragmatického kontextu situace. V dané situaci většinou mluvčí při použití těchto typů vět dobře ví, kdo danou činnost vykoná, ale v momentě promluvy nechce agenta vyjádřit, neboť potřebuje situaci ubrat na důležitosti a vyjádření agenta je v danou chvíli irelevantní.

Ve španělštině se stále jedná o neosobnost sémanticko-syntaktickou, ačkoli z pragmatického hlediska je agent známý (60a). V češtině naproti tomu, se již o syntaktickou neosobnost nejedná, neboť je implicitně vyjádřen gramatický podmět *to*, který zastupuje celou událost (60b). Jedná se o věty používané v situacích, kdy potřebujeme toho druhého spíše konejšit a dané situaci ubrat na důležitosti.

¹⁷ "Impersonales-reflejas (jako Se descubrió a la ladrona nebo Se descubrió a los ladrones), se neřídí normou danou shodou podmět-přísudek, mají předložku *a*, která jim zamezuje přetvoření do pasiva, a nepřipouští inverzi (*A la ladrona se descubrió). Tyto neosobní konstrukce postrádají flexi čísla, neboť se vyskytuje vždy jen se slovesem v jednotném čísle: Se vive bien aquí, *Se viven bien aquí; Se descubrió a los ladrones; *Se descubrieron a los ladrones." - vlastní překlad

- (59) a. Se vive bien en España.
 b. Ve Španělsku se žije dobře.
 c. Se trabaja bien aquí.
 d. Tady se dobře pracuje.
 e. Aquí no se fuma.
 f. Tady se nekouří.
- (60) a. Me he ensuciado. - No pasa nada, se lavará.
 b. Umazal jsem se. - To nevadí, to se vypere.

Jak v češtině tak ve španělštině norma nepřipouští užití dvou *se* - volného morfému *se* neosobní konstrukce a zvrátého zájmena *se* u slovesa současně (61a-b). Nicméně v určitých případech je porušení této normy možné. Je tomu tak v případech, kdy "*nenoremní tvar RD reflexivního slovesa je koordinován s noremními tvary RD sloves nereflexivních*" (F. Štícha 2011, str 846) V tomto případě se jedná o reflexivní sloveso *podívat se*(61c)

- (61) a. *Se puede arrepentirse.
 b. *Může se litovat se.
 c. Večer se zatemnilo, zamklo, **podívalo se** kolem,....

4.3.2 Sponové sloveso s doplňkem

V této konstrukci, aby mohla být považována za neosobní, musí rovněž být nulový podmět, čemuž napomáhá i přítomnost volného morfému *se*. Ve španělštině je tato konstrukce sémanticko-syntakticky neosobní, neboť postrádá jak podmět tak agenta (62a,c), v češtině je však třeba podmět vyjádřit. Často jím bývá všeobecné slovo *člověk*, či *jeden* (62b,d). V případě vět zvolacích je však možné v češtině najít odpovídající konstrukci (63b).

- (62) a. Se es feliz en ocasiones.
 b. Člověk je příležitostně šťastný.
 c. Cuando se está cansado...
 d. Když je jeden / člověk unavený...

- (63) a. ¡Qué bien se está aquí!
b. Jak je tu dobře!

4.3.3 Sloveso tranzitivní s přímým předmětem a předložkou *a*

Tato konstrukce se používá pro vyjádření neosobnosti pomocí volného morfému *se* v případě, že se ve větě objevují podstatná jména či jmenná spojení týkající se osob spolu se slovesy, která mohou být při užití klítika *se* nejednoznačná, jako např. *auxiliar(se)*, *ayudar(se)* - "pomoci(si)", *despedir(se)* - "rozloučit(se)", *citar(se)* - "citovat(se)", *vestir(se)* - "obléknout(se)", atd. Pokud bychom například chtěli přeměnit pasivní větu "Los heridos en el accidente fueron auxiliados." do neosobní konstrukce *se se*, pasiva refleja (reflexivní deagentiv) je v tomto případě polysémní a tedy nejednoznačná (64a). Aby se předešlo této nejednoznačnosti, před jmennou část se vloží předložka *a*, která automaticky přemění toto jméno z podmětu na přímý předmět (64b). Z formálního hlediska věty již proto není důvod, aby sloveso nadále zůstávalo ve formě plurálu, neboť podmět byl deagentizován a není předmětem shody s přísudkem. Z konstrukce "pasiva refleja" se tak stává "impersonal con se" (neosobní konstrukce s klítkem "se"). (Kolektiv autorů, 1976, str. 120)

- (64) a. Los heridos en el accidente se auxiliaron.
Zranění při nehodě si pomohli.
→ Los heridos en el accidente fueron auxiliados.
Zraněným při nehodě bylo pomoheno.
→ Los heridos en el accidente se auxiliaron a sí mismos.
Zranění si při nehodě pomohli sami sobě.
→ Los heridos en el accidente se auxiliaron unos a otros.
Zranění si při nehodě vzájemně pomohli.
- b. Se auxilió a los heridos en el accidente.
*Pomohlo se zraněným při nehodě.

V české gramatice se tato konstrukce nenachází (65a) a je proto třeba použít jiných prostředků pro její vyjádření jako je opisné pasivum (pasiva perifrástica) (65b) či reflexivní deagentiv (pasiva refleja) (65c).

- (65) a. *Zavolalo se hasiče.
b. Byli zavaláni hasiči.
c. Zavolali se hasiči.

4.4 Medias-impersonales

Konstrukce medias-impersonales spadají do kategorie oraciones medias (2.3.5), ale svou charakteristikou spadají podle dělení G. Torrega (1994) do impersonality sémanticko-syntaktické, neboť činitel děje je nevyjádřený a podmět je v těchto větách nulový, a proto se jimi zabýváme zde.

Narozdíl od medias-pasivas (2.3.5.1) je v případě těchto konstrukcí nociónální předmět i předmětem gramatickým. Pokud je předmět v těchto strukturách životný, může se objevit jak v singuláru tak plurálu(66a-b). V jiných případech, tedy v případě neživotného jmenného syntagma, se pojí se slovesem s předložkou (66c). (A. Mendikoetxea, 2000, str.1663)

- (66) a. A Ricardo no se le conoce nunca bien.
*Richarda se nikdy dobře nezná. (Richarda nikdy nikdo dobře nezná.)
b. A los hijos no se les escoge.
Děti se nevyzvedávají.
c. De las drogas se depende fácilmente.
Na drogách je člověk lehce závislý.

4.5 Konstrukce s infinitivem

Ve španělštině existuje mnoho konstrukcí s infinitivem, především díky velké škále opisných vazeb s infinitivem (perífrasis verbales con infinitivo), jejichž je součástí. Avšak ne každá konstrukce s infinitivem je nutně neosobní. Tak je tomu pouze v případech, kdy podmět infinitivu je neodvoditelný z formy slovesa, které mu předchází. Z tohoto důvodu není věta (67a) neosobní, neboť podmětem infinitivu je *yo - já*.

- (67) a. Me gustaría decírtelo.
Chtěl bych ti to říct.

G. Torrego 1994 zahrnuje mezi neosobní struktury s infinitivem výrazy jako je *conviene*- "sluší se", *está prohibido* - "je zakázáno", *importa* - "je důležité", *no se permite* - "není dovoleno". Podmět infinitivu je v těchto větách nulový, nevyvoditelný z kontextu ani anaforicky zjistitelný, je tedy syntakticky impersonální. Je současně i sémanticky impersonální, neboť není blíže určen agent (68a-h).

- (68)
- a. *Conviene ayudar a los demás.*
 - b. *Sluší se pomáhat druhým.*
 - c. *Está prohibido fumar en clase.*
 - d. *Je zakázáno ve třídě kouřit.*
 - e. *Importa hacerlo bien.*
 - f. *Je důležité udělat to dobře.*
 - g. *No se permite fumar en clase.*
 - h. *Ve třídě není dovoleno kouřit.*

Současně však dochází ke konfliktu mezi infinitivem a strukturou, která mu předchází, neboť ačkoli je infinitiv sám neosobní, predikát, který mu předchází, již nelze, dle funkčně strukturalistického pohledu G. Torrega 1994, považovat za syntakticky neosobní, neboť jeho podmětem je právě infinitiv.

Z pohledu generativní lingvistiky je ale tato vazba stejně neosobní jako sám infinitiv, neboť podle jejich teorie platí, že pokud má predikát v první větě hlavní všeobecný či nevyvoditelný podmět, je podmět infinitivní vazby s ním shodný (tzv. koindexován) a proto infinitiv neplní funkci syntaktického podmětu.

Zajímavé je, že pokud se jedná o infinitiv neosobního slovesa, jako jsou například slovesa meteorologická (69a-b) či neosobní *hay* (69c), přenášejí svou impersonalitu na sloveso, které je uvozuje.

"Los infinitivos y gerundios de los verbos impersonales comunican su impersonalidad a los verbos de que dependen."¹⁸ (A. Bello, 1984, str. 242)

¹⁸ "Infinitivy a gerundia od neosobních sloves přenášejí svou neosobnost na slovesa, na nichž závisí." - vlastní překlad.

- (69)
- a. Comienza a llover.
 - b. Začíná pršet.
 - c. Debió de haber graves causas para tan severas providencias.
 - d. Musely existovat vážné důvody pro tak tvrdá opatření.

V češtině, v případě sloves meteorologických, je infinitiv rovněž neosobní (69b), kdežto v případě konstrukce s *hay* se již v češtině nemůže použít neosobní konstrukce, neboť ve větě (69d) je již zastoupen syntaktický podmět (důvody).

Dalšími strukturami, v nichž se může objevit infinitiv jako neosobní, jsou věty se slovesy vyjádřujícími povinnost udělat to, co vyjadřuje infinitiv, tedy konstrukce *tener que*, *haber de*, *tener de*, *deber* a *haber que* (70a-b) (Kolektiv autorů, 1976, str. 122), neosobní konstrukce s infinitivem typu *es fácil de* - "je snadné" (70c), se slovesy *parece* - "zdá se", *resulta* - "jeví se" (70d), věty s infinitivem ve sponové části slovesa (70e), výpovědi s rozkazovací funkcí (70f) či přísloví (70g). (F. Soriano, T. Baylín, 1999, str. 1728-1731) Ve stejných případech se objevuje infinitiv i v češtině (71a- g).

- (70)
- a. Debo estudiar más.
Se debe estudiar más.
 - b. Hay que estudiar más.
Habrá que intentarlo.
 - c. Es fácil dejar de fumar.
 - d. Resulta / Parece fácil dejar de fumar.
 - e. Comer con los dedos es de mala educación.
 - f. No fumar en este recinto.
 - g. Ir de mal en peor, no hay cosa peor.

- (71)
- a. Musím se více učit.
Je třeba se více učit.
 - b. Bude třeba to zkusit.
 - c. Je snadné přestat kouřit.
 - d. Jeví se / Zdá se být těžké přestat kouřit.
 - e. Jíst prsty je špatné vychování.
 - f. Nekouřit v tomto prostoru!
 - g. Není nic horšího než jít z bláta do louže.

Ve všech již zmíněných případech je infinitiv indikátorem impersonality, čímž zamezuje užití volného morfému (clítico) *se* (72a). V případě, že je ale infinitiv součástí slovesné vazby (perífrasis verbal), je možné *se* užit (72b). (G. Torrego, 1994, str. 27)

- (72) a. *Conviene comerse aquí...
*Se conviene comer aquí...
b. Puede vivirse bien en España.
Se puede vivir bien en España.

Infinitiv je v neosobních konstrukcích velmi rozšířený díky svému snadnému užití. Protože nepřebírá gramatické formy jako jiné slovesné tvary, má všeobecný charakter, díky němuž může vytvářet neosobní konstrukce. Podmínkou ale je, aby byl infinitivní tvar nedokonavý či aby byl blíže určen příslovečným určením, které mu dá všeobecnou časovou platnost. Srovnáme-li věty (73a-c), jsou pouze (73a) a (73c) impersonální, neboť v případě věty (73b) je podmět vyvoditelný z možného kontextu. (F. Soriano, T. Baylín, 1999, str. 1729)

- (73) a. Es fácil dejar de fumar.
b. Ha sido fácil dejar de fumar.
c. Nunca ha sido fácil dejar de fumar.

V češtině je užití infinitivu možné jak v neosobních konstrukcích tak ve větách osobních, záleží, stejně jako ve španělštině, na zjistitelnosti lexikálně-syntaktického podmětu. V některých případech jsou si struktury s neosobním infinitivem velmi podobné, ovšem jsou případy, jako např. ve větách se sponovým slovesem, kde můžeme najít odlišnosti. Ve španělštině je jmenná část přísudku tvořena infinitivem (70e), ale v češtině je infinitiv již podmětem věty (71e). Neznamena to však, že by se v české gramatice neobjevoval infinitiv ve jmenné části přísudku. Vyskytuje se na příklad v konstrukcích *je + infinitiv* od sloves smyslového vnímání a poznávání, např. *vidět, slyšet, cítit, znát*, atd. (74a) Tyto konstrukce mají všeobecnou platnost a vyjadřují modalitu možnosti. Je možné si do věty dosadit všeobecný podmět (*každý*) *člověk* (74b). Význam se sice nemění, ale mění se formální stránka věty a ze sémanticko-syntakticky neosobní konstrukce se mění na konstrukci sémanticky neosobní. Rovněž existuje varianta vyjádřit modalitu možnosti predikátem *být možno(é)* (74c), v níž je infinitiv součástí jmenné části přísudku.

- (74) a. Odsud je vidět Sněžku.
b. Odsud může každý člověk vidět Sněžku.
c. Odsud je (bylo) možno(é) vidět Sněžku.

Je nutné zmínit, že v hovorové češtině je možné změnit ve větách (74a) a (74c) (Ak) *Sněžku* na (Nom) *Sněžka*. V tom případě se ale mění i sémanticko-syntakticky neosobní vyjádření na pouze sémanticky neosobní, neboť Nom *Sněžka* se stává podmětem věty. (Kolektiv autorů, 1995, str. 409)

V češtině může mít infinitiv v neosobních konstrukcích mnoho funkcí, jako je výzva (75a), přání (75b), výtky či námitky (75c), kde může být doprovázen zájmennými příslovci *takhle, tak* (75d). Je možné ho najít i v otázkách s funkcí návrhu či nabídky, kde se objevuje společně s částicí *což, co (takhle)* (75e) a v otázkách doplňovacích či zjišťovacích (75f), což jsou ve své podstatě slovesné věty s elipsou modálního slovesa *mít* (75g), podle G. Torrega 1994 by se tedy nemohly považovat za neosobní. (M. Grepl, P. Karlík, 1986, str. 192-193)

- (75) a. Nemluvit! Dozpívat!
b. Zajet si tak o prázdninách k moři!
c. Najednou topit! Teď v létě. V létě topit!
d. Takhle zacházet s knížkou!
e. Což takhle jít do kina?
f. Co dělat? Kam jít? Jít tam?
g. Co mám dělat? Kam mám jít? Mám tam jít?

5. JINÉ ZPŮSOBY VYJADŘOVÁNÍ IMPERSONALITY

Výše uvedený výčet způsobů vyjadřování impersonality není zdaleka konečný a úplný. Možností, jak nesobnost vyjádřit, je mnoho, ale v této práci jsme se zaměřili na nejčastější a nejpoužívanější konstrukce, kterými se budeme dále zabývat v praktické části této práce. Repertoár španělských neosobních konstrukcí je široký, můžeme ještě např. zmínit konstrukce se slovesem *ser* - "být", *tratarse de* - "jednat se o" struktury se slovesem *dar* -

"dát" následovaným výrazy *vergüenza* - "ostuda", *miedo* - "strach", *pena* - "škoda", spojení *estar* + přídavné jméno, *ir para* + příslovečné určení času či gerundium (76a-h). (F. Soriano a T. Baylín 1999, str. 1753 a G. Torrego 1994, str. 48-55)

V češtině je možné vyjádřit neosobnost i pomocí pasivních konstrukcí se slovesy *dostat* + trpné přičestí dokonavého slovesa, např. *vyhubováno*, *přidáno*, či *mít* + trpné přičestí slovesa, např. *doporučeno*, *zakázáno* (77a-d). (F. Daneš 2009, str. 270-289) Rovněž je možné užít formy pasivního přechodníku (gerundia) minulého, jehož užití je spíše knižní a užívá se ho zřídka (77e). (Kolektiv autorů 1995, str. 337)

- (76)
- a. Es de noche.
 - b. Se trata de un jugador importante.
 - c. Me da vergüenza / miedo / pena de que vistas así.
 - d. Llegué a la tienda y ya estaba cerrado.
 - e. Va para dos años que no te veo.
 - f. Trabajando mucho se puede llegar lejos.
- Andando, niños.

- (77)
- a. Karel dostal vyhubováno.
 - b. Karel dostal přidáno.
 - c. Mám doporučeny lázně.
 - d. Mám zakázánu Prahu.
 - e. Byv předvolán, dostavil se na příslušný úřad.

6. KOMPARATIVNÍ ANALÝZA

6.1 Stanovení hypotézy

V praktické části této práce se zaměříme na ověřování hypotéz zaměřených na porovnání frekvence a distribuce různých deagentních konstrukcí ve španělském a českém jazyce. Hypotézy se týkají četnosti konstrukcí zastoupených v různých druzích impersonality vyjádřené deagentními konstrukcemi a jejich komparace mezi oběma porovnávanými jazyky.

Na základě prostudované odborné literatury v první části této práce se domníváme, že frekvence užití deagentních konstrukcí v čistě sémantické impersonalitě bude vyšší v českém jazyce, neboť ačkoli v porovnání se španělštinou nedisponuje tolika druhy jazykových prostředků pro vyjadřování neosobnosti, vycházíme z předpokladu, že zatímco ve španělských gramatikách existuje mnoho konstrukcí pro vyjádření deagentních bezpodmětových konstrukcí, česká gramatika takovými prostředky nedisponuje a proto musí pro zachování příznaku neosobnosti vyjádřit zevšeobecňující podmět. Ze stejného důvodu předpokládáme, že španělské deagentní konstrukce vyjadřující sémanticko-syntaktickou impersonalitu budou převládat nad těmi českými.

6.2 Výběr textů

Praktickou část práce jsme se rozhodli zaměřit více na kvalitu distribuce neosobních deagentních konstrukcí než na kvantitu a proto jsme pro analýzu zvolili autentické texty z deníků El País a Mladá Fronta Dnes. Oba deníky si jsou velmi podobné. Nejen že se jedná o jedny z nejrozšířenějších deníků v zemích porovnávaných jazyků, ale odpovídají si i stylisticky a jazykovou úrovní, neboť jejich cílovými čtenáři jsou skupiny lidí s podobným vzděláním a sociálním zázemím. Předpokládáme proto, že jazyková úroveň vybraných vzorků bude vhodná pro porovnání užívání neosobních konstrukcí.

Texty byly vybrány z blogů na internetových stránkách těchto deníků, jedná se tedy o texty z pera čtenářů. Při jejich vybírání jsme se nezaměřovali na jednu konkrétní oblast zájmu blogerů, ale z důvodu zaměření analýzy jsme vyloučili texty s tematikou počasí, sportu a ekonomických studií a koncentrovali se více na texty zabývající se problematikou dnešní společnosti.

Jsme si vědomi, že pro přesnou analýzu by bylo nejvýhodnější porovnávat texty se stejným tematickým zaměřením či zabývající se stejnou problematikou. Bohužel se nám nepodařilo vyhledat dostatečné množství takových textů, abychom splnili kritérium minimálního počtu slov pro jeden jazykový vzorek. I přesto doufáme, že se nám podaří postihnout rozdíl ve frekvenci užití zkoumaných neosobních struktur.

Abychom se mohli o výsledky analýzy opřít při ověřování naší teorie, vybrali jsme z výše popsanych textů vzorek o velikosti 20.365 slov pro španělský jazyk a 20.262 slov pro jazyk český.

6.3 Postup analýzy

Při analyzování textů jsme se zaměřili na vyhledávání konstrukcí zasažených deagentivizací, tj. konstrukce dle G. Torrega 1994 sémanticky a sémanticko-syntakticky neosobní, neboť právě v této oblasti jsme očekávali nejvíce odlišností jak ve frekvenci jejich užití, tak v podobě užití jazykových prostředků.

Ve vybraných vzorcích textů jsme na základě popsanych charakteristik v teoretické části této práce nejprve vyhledali a identifikovali neosobní konstrukce, které jsme dále porovnali s druhým zkoumaným jazykem a vyhodnotili. Nejprve jsme porovnali četnost výskytu daných konstrukcí mezi oběma jazyky a po té jsme se zaměřili na porovnání četnosti celkového výskytu struktur v jednotlivých druzích impersonality. Nejprve jsme porovnali celkový výskyt struktur pouze v sémantické a potom i pouze v sémanticko-syntaktické rovině.

6.4 Neosobní konstrukce ve vybraném jazykovém vzorku

Je samozřejmé, že ve vybraných textech v každém jazykovém vzorku se nacházelo mnoho konstrukcí vyjadřující neosobnost, jako jsou struktury se slovesy *haber* a *hacer* či konstrukce se slovesy *bastar* a *estar bien*. Cílem této práce je však postihnout rozdíly v frekvenci užití impersonálních konstrukcí jako projevu deagentivizace, proto jsme ostatní konstrukce z této analýzy vyřadili.

6.4.1 KONSTRUKCE SÉMANTICKY NEOSOBNÍ

6.4.1.1 Opisné pasivum - pasiva perifrástica

OPISNÉ PASIVUM - PASIVA PERIFRÁSTICA		
	Čeština	Španělština
bez agenta	90	21
sloveso "zůstat" / "quedar"	1	2
sloveso "má být"	3	-
s agentem	23	5
celkem	117	28

Z tabulky vyplývá, že forma opisného pasiva se v českém textu vyskytla celkem 117krát, z toho však bylo 23 konstrukcí s vyjádřeným agentem, které se proto nemohou považovat se neosobní. Z celkových 117 konstrukcí opisného pasiva tak bylo 94 struktur neosobních, z nichž 90 mělo klasickou formu popsanou v teoretické části této práce, tj. syntaktický podmět (pacient) + sloveso *být* + přičestí, ve 3 se objevila vazba *má být uděláno* (73a-c) a jednou bylo sloveso *být* nahrazeno slovesem *zůstat* (73d)

Ve španělštině se objevilo těchto konstrukcí mnohem méně. Z celkového počtu 28 konstrukcí pasiva perifrastica je 23 bez vyjádřeného agenta, tedy sémanticky neosobní, a 5 s vyjádřeným agentem, které do neosobních struktur nemůžeme zahrnout. Z celkových 23 neosobních konstrukcí bylo 21 vyjádřeno stejnou strukturou jako v češtině, tedy syntaktický podmět (pacient) + *ser* + participium. Ve dvou případech bylo sloveso *ser* nahrazeno slovesem *quedar* (74a-b) v podobném významu.

- (73)
- (vrah) má být pokládán za lidskou bytost
 - bude zmařen další život
 - (ten, kdo zabil) má být zabit
 - zůstala zachována rovnováha
- (74)
- las alfombras rojas quedarán ubicadas
 - queda garantizada la suficiente convivencia o integración

Je zajímavé porovnat poměr, ve kterém jsou v obou jazycích vyjádřeny konstrukce s agentem a bez agenta. V českých konstrukcích tvoří struktury bez agenta 80,3% a struktury s agentem 19,7% z celkově 117 identifikovaných konstrukcí. Ve španělštině je to velmi podobné, 82,1% konstrukcí bez vyjádřeného činitele děje a 17,9% s agentem vyjádřeným z 28 konstrukcí. Ačkoli je frekvence užití v celkovém textu velmi odlišná, užití konstrukcí skutečně neosobních v poměru k celkově identifikovaným strukturám opisného pasiva v jednotlivých jazycích, je velmi podobná. Můžeme říci, že v případě užití opisného pasiva dochází ze strany mluvčích obou jazyků k vyjádřenosti či nevyjádřenosti agenta ve stejném poměru.

6.4.1.2 Zvratné pasivum - pasiva refleja

ZVRATNÉ PASIVUM - PASIVA REFLEJA		
	Čeština	Španělština
počet výskytu celkem	113	146

Z výsledku analýzy textu a identifikace konstrukcí zvratného pasiva - pasiva refleja v obou jazykových vzorcích můžeme soudit, že frekvence užití této neosobní konstrukce je v obou porovnávaných jazycích velmi podobná, ačkoli ve španělštině se jeví býti častější. Srovnáme-li počty výskytu zvratného pasiva - pasiva refleja s výsledky ostatních sémantických či sémanticky-syntaktických konstrukcí, zjistíme, že počet struktur s pasiva refleja jak v češtině tak ve španělštině jednoznačně a mnohonásobně ty ostatní převyšuje. Dá se tedy říci, že tato neosobní konstrukce je v obou jazycích nejpoužívanější. Je to pravděpodobně z toho důvodu, že tvoření těchto konstrukcí je velmi snadné v porovnání s např. opisným pasivem. Jelikož je zachována shoda přísudku s podmětem, který však není agentem, a celá věta tak má zachovanu konstrukci činné věty, je pro uživatele jazyka snadnější a přirozenější přidat do konstrukce klitiko *se* pro vyjádření neosobnosti (75a-d) než měnit slovosled ve větě jako je tomu např. u opisného pasiva.

- (75)
- a. se hromadí špinavé prádlo
 - b. jak rychle se proměňuje vkus jejich dětí
 - c. se podrá hacer una narrativa
 - d. los brotes se convertirían en tallos

6.4.1.3 Věty s transponovaným užitím forem morfologické kategorie osoby - 1. a 2.os.singuláru a plurálu

UŽITÍ TRANSPONOVANÉ OSOBY: 1. a 2. osoba pl. a 2. os. sg		
	Čeština	Španělština
2. osoba singuláru	-	19
1. osoba plurálu	55	24
2. osoba plurálu	32	1
celkem	87	44

Jak naznačuje tabulka, mluvčí českého jazyka mají větší tendenci používat 1.osobu plurálu k zahrnutí posluchače, v tomto případě čtenáře, do svého prohlášení než je tomu u španělsky mluvících autorů. Rovněž mají tyto konstrukce v určitých situacích apelující charakter (76a-b). Současně používají více 2. osoby plurálu, kde autor se tímto prostředkem snaží vtáhnout čtenáře do dění, ale zároveň tím vyjadřuje i svou solidaritu s ním, neboť je v těchto konstrukcích zahrnut také, ačkoli ne explicitně (77a-b).

Ve španělském textu se nám potvrdil fakt zmíněný v teoretické části (2.3.3), že kromě 2. osoby singuláru je možné použít i 2. osobu plurálu, která již však není tak často používaná. Oproti češtině se ve španělském textu objevily i konstrukce s 2. osobou singuláru (78a-c). V tomto případě však nemůžeme dostatečně toto použití porovnat, neboť se mi podařilo najít španělský text, ve kterém autorka líčí své zážitky z dovolené, ale užitím 2. osoby singuláru současně se slovesem v přítomném čase celou situaci zevšeobecňuje a tím ji přibližuje čtenářům a ujišťuje nejen je, ale i sama sebe, že situace, které ji potkaly, se stávají všem.

- (76) a. Bud' me upřímní sami k sobě.
b. Zkusme si připustit
- (77) a. Ráno vstanete a v hlavě si promítnete, co musíte ten den udělat.
b. Pokud se odmítáte vystěhovat se svého domu..
- (78) a. Los tres primeros días los pasas en Barcelona porque el padre trabaja.
b. Mañana te vas a Navarra.
c. Llenas maletas y el jueves, las metes en el coche...

6.4.1.4 Konstrukce s uno, una / člověk, jeden

KONSTRUKCE S UNO, UNA / ČLOVĚK, JEDEN			
Čeština		Španělština	
člověk	27	uno, una	5
každý	3	-	-
jeden	1	-	-
občan	1	-	-
celkem	32	celkem	5

Ve výsledcích vyhledávání výše uvedených struktur je patrné, že čeština má větší potřebu vyjadřovat nějaký podmět, byť neurčitý a neagentní, k čemuž používá více zástupných slov, kromě *člověk* a *jeden* jsou to i *každý* a *občan*, které rovněž mají v těchto případech všeobecný charakter a jejich úkolem je zahrnout do děje jak autora, tak čtenáře (79a-d).

Naproti tomu španělština, která disponuje větším repertoárem k vyjadřování neosobnosti, nevyžaduje přítomnost podmětu ve větě tolik, jako čeština, a proto je výskyt těchto neurčitých zájmen tak nízký (80a-c).

- (79)
- a. člověk by měl být vzděláván
 - b. Každý má z něčeho strach.
 - c. Občan se dovídá, že si žije nad poměry.
 - d. Jeden se až diví, že tady ještě někdo zůstal.
- (80)
- a. la desaparición del personaje que cada uno se ha creado
 - b. Uno tiene claro hacia donde tiene que remar.

6.4.1.5 Oraciones medias-pasivas

ORACIONES MEDIAS-PASIVAS		
	Čeština	Španělština
počet výskytu celkem	9	18

Ve španělštině je užití klítika *se* pro vyjádření neosobnosti častější než je tomu v češtině, proto není překvapením, že ve vybraném jazykovém vzorku španělského jazyka se nachází více těchto neosobních struktur (81a-c). V konzultovaných českých gramatikách jsem nenašla žádnou zmínku o těchto konstrukcích, proto jsem se při identifikaci v českém textu řídila pravidly ze zdroje španělské lingvistiky (82a-c).

- (81)
- a. De Suez a Nilo.. se transportaba el correo en camellos.
 - b. ¿Qué otra cosa se puede esperar?
 - c. Las especificaciones se encontrarán en la Norma ...
- (82)
- a. (Dříve) Názory se uznávaly.
 - b. Ovoce se nerozkládá tak rychle.
 - c. Na školách se málo vyučuje právo.

6.4.1.6 Oraciones incoativas

ORACIONES INCOATIVAS		
	Čeština	Španělština
počet výskytu celkem	2	11

Frekvence použití těchto konstrukcí není vysoká ani v jednom ze zkoumaných jazyků, avšak přece jen můžeme říci, že ve španělštině je jejich výskyt častější. (83a-b, 84a-b) Je to způsobeno tím, že ve španělštině je více možností a příležitostí k užití volného morfému *se*, který plní mnohonásobně více funkcí než-li je tomu v jazyce českém.

- (83) a. Si las mujeres se mueren, se muere África.
 b. No se lo van a creer.
- (84) a. Francie se utápěla v krvi.
 b. Dnešní "Matonka" se plní do láhví.

6.4.2 KONSTRUKCE SÉMANTICKO-SYNTAKTICKY NEOSOBNÍ

6.4.2.1 Oraciones medias-impersonales

ORACIONES MEDIAS-IMPERSONALES		
	Čeština	Španělština
počet výskytu celkem	-	7

Jedná se o konstrukce, v nichž, jak bylo popsáno v 4.4, schází jak syntaktický podmět, tak agent, ale nociónální předmět je současně i předmětem gramatickým. Dokazují to i věty identifikované v analyzovaném textu (85a-b). České gramatiky umožňují postavení předmětu na pozici podmětu jen ve vyjímecných případech, kdy by se jednalo o zvláštní případ substančního předmětu, ale i tehdy by bylo velice složité vytvořit větu tak, aby obsahovala i klitiko se. (Kolektiv autorů 1995, str. 423)

- (85) a. A Charles Darwin se le acusa de retrasar la publicación..
 b. Se recordará al periodista Guillermo Cano.

6.4.2.2 Věty s transponovaným užitím formy 3. osoby plurálu

UŽITÍ TRANSPONOVANÉ OSOBY 3.os. plurálu		
	Čeština	Španělština
někdo / alguien	5	4
něco / algo	2	1
3. os. plurálu	-	7
celkem	7	12

Podobně jako v konstrukcích s neurčitým podmětem člověk, jeden / uno, una můžeme vidět, že v českém jazyce je vysoká tendence používat pro vyjádření neosobnosti spíše zevšeobecněný podmět než jen samotnou transponovanou morfologickou kategorii osoby (86a-b). Naproti tomu ve španělském jazyce je tomu naopak. Mluvíci mají tendenci používat pro vyjádření impersonality spíše 3. osobu plurálu nežli neurčitá zájmena, která však jsou rovněž ve zkoumaných vzorcích zastoupena, ale již ne v takové míře (87a-c).

- (86) a. někdo naopak začne zmatkovat
b. něco není v pořádku
- (87) a. Me parece insólito que alguien se sirva de la popularidad...
b. (desprestigian) lo que alguien o algo es o ha realizado.
c. Cada año y medio le obliguen a ponerse ante un micro.

6.4.2.3 Neosobní konstrukce s klítkem se - impersonal con se

IMPERSONAL CON SE		
	Čeština	Španělština
sloveso intransitivní	12	13
sloveso tranzitivní + Od + a	-	1
celkem	12	14

V případě užití konstrukce s intransitivním slovesem můžeme říci, že distribuce a frekvence této konstrukce je v obou porovnávaných jazycích podobná. Domníváme se, že je tomu tak proto, že podobně jako u konstrukcí pasiva refleja se jedná nejen o snadnější užití ze strany mluvčího, ale i o možnost vyjádřit nějaký děj nebo činnost, aniž by bylo potřeba znát jeho konatele (88a-d). Nicméně množství užitých konstrukcí se nedá srovnávat s četností užívaných konstrukcí již zmiňovaných pasivas reflejas.

Naproti tomu, konstrukce s tranzitivním slovesem následovaným přímým předmětem a předložkou *a* je možná pouze ve španělštině. Česká gramatika nemá pro tuto konstrukci odpovídající ekvivalent. (89)

- (88) a. V poslední době se hodně hovoří o příčinné souvislosti...
 b. Zpravidla se pak večer hodně popíjelo.
 c. Cuando se alumbra un poco de luz al final del túnel...
 d. Ésta semana no se habla de crisis.
- (89) a. Se valora a las figuras públicas.

6.4.2.4 Neosobní konstrukce s infinitivem

KONSTRUKCE S INFINITIVEM			
	Čeština		Španělština
být + subst + inf.	1	es + subst. + inf.	1
být + adj. + inf.	4	es + adj. + inf.	10
je třeba + inf.	17	hay que + inf.	9
jiné struktury	11	se trata de + inf.	5
celé věty	3	resulta + inf.	2
-	-	ha de + inf.	3
-	-	jiná slovesa	9
celkem	36	celkem	39

Z výsledku analýzy neosobních konstrukcí s infinitivem můžeme vidět, že se co do počtu konstrukcí oba jazyky od sebe mnoho neliší. Znamená to, že v obou jazycích je tato konstrukce k vyjadřování impersonality hojně využívána. V čem se ale tyto konstrukce v jednotlivých jazycích liší je užití konkrétních sloves a struktur. Z tabulky můžeme vyčíst, že zatímco ve španělském textu je nejvíce zastoupena vazba es + adjektivum + infinitiv, v českém textu je to konstrukce je třeba + infinitiv, která je ve zkoumaném španělském vzorku na druhém místě. Ve španělském textu se rovněž vyskytuje více různých slovesných vazeb s infinitivem, které jsme v českých textech nenašli. Naproti tomu jsme identifikovali 3 celé věty, ve kterých infinitiv tvoří část otázky zjišťovací (90a-b). V třetí větě (90c) si můžeme všimnout, že došlo k elipse slovesa mám. V tomto případě se však navzdory této elipse o neosobnost jedná, i když pouze sémantickou, neboť podmět vynechaného slovesa mám - já, má všeobecný charakter.

Dalším zajímavým příkladem, tentokrát ze španělského analyzovaného textu, jsou konstrukce s infinitivem, které mají povahu rady (91a-b) a výzvy (91c-d).

- (90) a. Jak najít cestu?
 b. Kudy se vydat?
 c. Proč se zastavovat a zdržovat?
- (91) a. Ni recetas mágicas salvo una: aceptar el cuerpo, vivir los procesos
 b. Asumir ese cambio ... y tener siempre en cuenta...
 c. por qué no conectar el aparato...
 d. no hemos de ignorar...

6.4.3 SOUHRN VÝSKYTU ZKOUMANÝCH KONSTRUKCÍ

Sémanticky impersonální konstrukce

KONSTRUKCE	ČEŠTINA	ŠPANĚLŠTINA	ROZDÍL
Opisné pasivum	94	23	71
Zvratné pasivum	113	146	33
Transp1.a 2os.sg.a pl.	87	44	43
Uno, una /člověk	32	5	27
Medias-pasivas	9	19	10
Oraciones incoativas	2	11	9

Porovnáme-li výskyt všech druhů sémanticky impersonálních konstrukcí v češtině a ve španělštině, zjistíme, že každý z jazyků převažuje ve třech ze šesti typů těchto konstrukcí. Španělština dominuje konstrukcím, ve kterých se užívá klitiko *se*, zatímco v češtině je větší výskyt konstrukcí, které vyžadují přítomnost gramatického podmětu bez volného morfému *se*.

Pokud se zaměříme na rozdíl, který mezi porovnávanými konstrukcemi je, zjistíme, že se vždy jedná o dosti velké číslo, tedy dosti vysoký rozdíl. Je to způsobeno nejen tím, že oba porovnávané jazyky využívají, jak je patrné z výsledku analýzy sémanticky neosobních konstrukcí, jiné jazykové prostředky k jejímu vyjádření, ale i gramatickými možnostmi každého z jazyků.

V každém jazyce se odráží mentalita národa, který jím hovoří. Ve způsobu vyjadřování neosobnosti můžeme vidět zásadní rozdíl nejen schopnosti jazyka danou skutečnost popsat, ale i způsob, jakým se společnost s danou situací vyrovnává. Ačkoli české jazykové prostředky při vyjadřování neosobností opisným pasivem mnohonásobně převyšují ty španělské ve stejných konstrukcích, porovnáme-li počet těchto konstrukcí opisného pasiva s počtem výskytu pasiva zvrátého, zjistíme, že rozdíl mezi frekvencí distribuce těchto dvou neosobních konstrukcí v českém jazyce je téměř rovnoměrný.

Naproti tomu tyto samé konstrukce ve španělských textech vykazují mnohem vyšší odchylku. Zatímco konstrukcí opisného pasiva bylo v analyzovaných textech identifikováno pouze 23, konstrukcí pasiva zvrátého, pasiva refleja, se jich tam objevilo více než šestkrát tolik - 146. Toto číslo i v porovnání s výsledkem z českého textu, je mnohem vyšší.

Pokud se podíváme na další výsledky analýzy španělského textu, zjistíme, že v dalších konstrukcích, ve kterých vyniká, jsou opět struktury s volným morfémem *se*, podobně jako pasiva refleja. Zatímco se španělština zdá upouštět od konzervativnějšího způsobu vyjadřování impersonality, opisného pasiva, v projevu českých mluvčích se stále objevuje.

V případě analýzy českého textu je však třeba vzít v úvahu, že se jedná o texty psané, které obzvláště v českém jazyce, jsou dosti odlišné od promluvy ústní. Ve španělštině se také psaná podoba jazyka od té mluvené liší, ale v porovnání s češtinou je španělština v tomto ohledu mnohem flexibilnější.

Sémanticko-syntakticky impersonální konstrukce

KONSTRUKCE	ČEŠTINA	ŠPANĚLŠTINA	ROZDÍL
Transp. 3.os.pl.	-	9	8
Medias impersonales	-	7	7
Impersonal + se	12	14	2
Infinitiv	36	39	3

Celkové shrnutí analyzovaných sémanticko-syntakticky impersonálních konstrukcí ve výše uvedené tabulce ukazuje, že této oblasti jednoznačně dominují španělské konstrukce, ačkoli v případě konstrukcí s infinitivem a neosobních konstrukcí s volným morfémem *se*, jsou výsledky počtu výskytu daných konstrukcí velmi podobné v obou porovnávaných jazycích.

V případě vyjadřování neosobnosti 3. osobou plurálu vidíme, že se potvrzuje tvrzení M.Grepla a P. Karlíka, 1986, že česká gramatika neumožňuje užití této konstrukce k zevšeobecnění podmětu. Nicméně povoluje nahrazení této konstrukce neurčitými zájmeny *někdo* a *něco* společně se slovesem ve 3. osobě singuláru. Kdyby však byla použita tato konstrukce, již by se jednalo o impersonalitu pouze sémantickou.

Španělská gramatika naproti tomu plně tuto možnost vyjádření neosobnosti využívá. Rovněž umožňuje nahrazení této konstrukce neurčitými zájmeny *alguién* a *algo*, ale v tom případě by se již také jednalo pouze o sémantickou neosobnost.

Závěr

Cílem práce bylo popsat a porovnat impersonální konstrukce v českém a španělském jazyce, zachytit a poukázat na jejich asymetrické užití a distribuci v konkrétních textech a na základě komparativní analýzy zjistit jejich frekvenci použití a tu dále porovnat.

Při práci na teoretické části diplomové práce jsme vycházeli z mnoha českých i španělských odborných prací a odborné literatury zaměřené na vyjadřování impersonality, popisování deagentizace či reflexního deagentivu. Přestože prací bylo na toto téma ve španělské lingvistice již napsáno mnoho, klíčovou publikací pro tuto práci byla již zmiňovaná *La impersonalidad gramatical: descripción y norma* od Leonarda Gómeze Torreaga. Pro popis české gramatiky jsme využívali *Příruční mluvnicki češtiny* od kolektivu autorů a soubor děl českých lingvistů *Vybrané kapitoly z české lingvistiky*, jejíž *Kapitoly o deagentních konstrukcích* od Františka Štíchy byly velkou oporou při bližším zkoumání této problematiky.

Na základě všeobecné charakteristiky neosobních konstrukcí v teoretické části diplomové práce jsme se v praktické části zaměřili na vyhledávání, diagnostikování a komparaci impersonálních konstrukcí jako projevu deagentizace na předem vybraných textech deníků El País a Mladá Fronta Dnes. Cílem bylo identifikovat, klasifikovat a po té vyhodnotit četnost výskytu jednotlivých deagentních konstrukcí a posléze porovnat jejich počet a frekvenci v obou zkoumaných jazycích a tím poukázat na rozdíl ve vyjadřování neosobnosti a frekvenci užívání různých deagentních struktur.

Na základě výsledků provedené analýzy můžeme říci, že španělská gramatika disponuje širokým spektrem druhů neosobních konstrukcí, které pro vyjádření impersonality využívá, zatímco jazykové prostředky české gramatiky jsou v tomto směru do značné míry omezené. Na druhou stranu ale čeština těchto prostředků využívá častěji, a zatímco španělští autoři ve zkoumaných textech více používali konstrukce s volným morfěmem *se*, ti čeští dokázali více využít různých prostředků, které jim česká gramatika nabízí.

Rovněž se nám povedlo potvrdit naši hypotézu, že v případě porovnávání četnosti užitých konstrukcí v oblasti sémantické impersonality dominovaly tomuto poli konstrukce identifikované v českém textu, zatímco španělské neosobní konstrukce převažovaly v oblasti impersonality sémanticko-syntaktické.

Resumen

En este trabajo nos dedicamos a describir varios tipos de como expresar la impersonalidad tanto en la lengua española como en la lengua checa. Como la base para la clasificación de este fenómeno nos sirvió la división de Leonardo Gómez Torrego que expresó en su libro *La impersonalidad gramatical: descripción y norma*. Así dividimos la impersonalidad en tres grupos según la expresión o no del sujeto gramatical o sujeto-agente, es decir en la impersonalidad semántica, sintáctica y semántico-sintáctica.

En la impersonalidad semántica tratamos las construcciones de la pasiva perifrástica, pasiva refleja, el uso de la primera y segunda persona del singular y plural, de las frases con un sujeto de sentido generativo *uno, una* y también añadimos a esta parte el fenómeno de las oraciones medias las que hemos dividido según los criterios de L.G. Torrego, 1994 para relacionarlas con construcciones con rasgos parecidos.

A la impersonalidad sintáctica incluimos verbos que expresan diferentes estados o procesos. En la lengua checa nos encontramos con unos verbos que no pueden utilizarse así en la lengua española, pero como hubo más diferencias entre estas dos lenguas comparadas, incluimos éstas en esta tesina para enseñar lo que es diferente y a la vez intentamos a comentar porque es así y a que se debe esa distribución.

En lo que se refiere a la impersonalidad semántico-sintáctica en esta parte nos dedicamos a exponer el uso de las oraciones impersonales con *se* porque el español reconoce tres tipos de ellos pero el checo no por eso intentamos explicar estas oraciones un poco más.

Ahora bien, si en algún sitio no pudimos encontrar una construcción equivalente a una de la otra lengua comparada, intentamos sugerir modos diferentes en los que sería posible expresar dicha oración.

En la segunda parte de este trabajo, que es la práctica, nos determinamos en encontrar e identificar las construcciones descritas en la parte teórica para poder compararlas. Para este análisis escogimos textos de los diarios muy conocidos en los países de origen de las lenguas comparadas, de *El País* de España y de la República Checa el diario *Mladá Fronta Dnes*. En sus páginas web buscamos en su registro y de sus páginas blog bajamos textos de aproximadamente 20 mil palabras cada uno. Después los analizamos pero sólo nos concentramos en las construcciones de la deagentivización que buscamos en los textos, las clasificamos y luego comparamos su frecuencia en los textos con la otra lengua. Este análisis nos ayudó comprobar que nuestra hipótesis de que las

oraciones impersonales en el campo de la impersonalidad semántica serán representadas más por las construcciones de la lengua checa y las del campo de la impersonalidad semántico-sintáctica lo serán por las construcciones de la lengua española.

También llegamos a conocer, que las frase en español utilizan más las estructuras con el clítico *se* que otra construcción. Sin embargo, el checo probó utilizar más las construcciones de impersonalidad semántica, en concreto las oraciones de la pasiva perifrástica y también el checo utiliza más los sujetos generalizadores.

Pensamos, que esto ocurre porque las lenguas y sus medios lingüísticos son tan diferente como la gente que los habla. Mencionamos también que en la lengua checa el resultado del análisis puede ser diferente al de la habla puesto que este análisis fue basado en textos escritos y esos difieren mucho del checo hablado.

El objetivo de este trabajo fue describir y comparar diferentes construcciones utilizadas para expresar la impersonalidad y después, basándose en el análisis, contrastar la distribución de las construcciones descritas en las lenguas comparadas - el checo y el español.

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

Španělská lingvistika

- Alarcos Llorach, Emilio, 1999: *Gramática de la lengua española*, Madrid: Espasa Calpe
- Fernández Soriano, Olga & Susana Táboas Baylín 2000: "**Construcciones impersonales no reflejas.**" In I.Bosque & V.Demonte: *Gramática descriptiva de la lengua española Vol. 2 1722-1778*, Madrid: Espasa Calpe
- Gómez Torrego, Leonardo 1994: *La impersonalidad gramatical: descripción y norma*. Madrid: Arco/Libros
- Mendikoetxea, Amaya 2000: "**Construcciones con se: medias, pasivas e impersonales.**" In I.Bosque & V.Demonte (eds.): *Gramática descriptiva de la lengua española Vol. 2 1631-1722* Madrid: Espasa Calpe
- Rodríguez Ponce, Maria Isabel 2005: *Construcciones pasivas. El complemento agente*. Madrid: Liceus
- Rodríguez Guzmán, Juan Pedro 2005: *Gramática gráfica al Juampedrino modo*. Barcelona: Ediciones carena
- Universidad de Oviedo 1976: *Estudios ofrecidos a Emilio Alarcos Llorach*, Oviedo: Universidad de Oviedo
- Alvar, Manuel 2000: *Introducción a la Lingüística Española*, Barcelona: Editorial Ariel
- Muñiz Cachón, Carmen 1999: *Impersonalidad y despersonalización: Estudio contrastivo*. Universidad de Oviedo
- Bello, Andrés 2004: *Gramática de La Lengua Castellana*. Madrid: Edaf
- Camacho, José Carlos Martín 2005: *Construcciones impersonales*. Barcelona: Liceus
- Rodríguez Spiñeira, María José 2004: *Lecciones de sintaxis española*. Univ. Santiago de Compostela
- Islas, Martha, Ramírez Cynthia 2005: *Sintaxis del Español e Interfase Sintaxis-Semántica*. México: UAEM
- El Pequeño Larousse 2004*
- Sánchez Reyes de Palacio, María Josefa 2007: *Lengua viva: reflexiones sobre el lenguaje actual*. Barcelon: Acidalia
- Rodríguez Ramale, Teresa María 2008: *Las formas no personales del verbo*. Madrid: Arco libros
- RAE 1976: *Gramática de la lengua castellana*. Madrid

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Česká lingvistika

Štícha, František 2011: "**Kapitoly o deagentních konstrukcích**" In F. Štícha 2011:
Kapitoly z české lingvistiky 811-882

Kolektiv autorů 1995: *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: FF MU

Daneš, František 2009: *Kultura a struktura českého jazyka*. Praha: Karolinum

Šmilauer, Vladimír 1972: *Nauka o českém jazyku*. Praha: SPN

Grepl, Miroslav, Karlík, Petr 1986: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN

Příloha 1

Seznam použitých textů ke komparativní analýze

deník Mladá Fronta Dnes - www.idnes.cz

- Šimonová, Jana: O pohrdání lůzou a uctívání amorálnosti (22.4.2012)
- Puklová, Vlasta: Vyber si levou nebo pravou, strach z emocí zůstává (21.4.2012)
- Bajnar, Petr: Proč nejíst maso?z jatek (21.4.2012)
- Dvořák, Ladislav: Občan je nepřítel státu? (20.4.2012)
- Bergerová, Štěpánka: O skryši, pokladu a touze prolézat nepřístupná místa (20.4.2012)
- Vašíček, Ivo: Žijeme si nad poměry? (20.4.2012)
- Vašek, Martin: Změna kultury cestování na letišti TuřanyLetišti Brno - Tuřany (20.4.2012)
- Tomio Okamura: Práce je dost (19.4.2012)
- Skalická, Kateřina: Tetování - umění nebo zvrhlé ničení těla?(19.4.2012)
- Kuncl, Jaroslav: Humanismus? (19.4.2012)
- Kroupa, Vladimír: Já rasista, ty rasista, on rasista - my rasisté...? (19.4.2012)
- Bajnar, Petr: Pýcha vědy z internetu (19.4.2012)
- Leitnerová, Jana: Mladické ideály jdou do kytek (17.4.2012)
- Lopušník, Pavel: Víte, kdo vám kazí vaše dítě? (16.4.2012)
- Kaděrka, Oto: Lze měřit víru... (10.4.2012)
- Havierníková, Michaela: Co nás žene dál? (10.4.2012)
- Kolářová, Jana: Sobotkův vajíčkový paradox (10.4.2012)
- Kalňáci: Bude žiznivý rok? (10.4.2012)
- Berwid Buquoy, Jan Nepomuk Albert: April 1. dubna? Nikoli, někde je tomu jinak...
- Francouzi začali slavit "apríla" již 1. ledna 1564 , pod názvem "Poisson d'avril" (dubnová ryba). (8.4. 2012)
- Linhart, Jan: Boj proti právnímu bezvědomí (8.4.2012)
- Hybšman, Radek: Skrytá hrozba: Osamělost (8.4.2012)
- Vorovka, David: Zrušení politických stran vyřeší polovinu problémů naší země (8.4.2012)
- Bergerová, Štěpánka: O vlaku do komunismu a volbách na truc (6.4.2012)
- Kabát, Tomáš: Otázka interrupce - rozpor zákona s listinou práv a svobod (5.4.2012)
- Vojteková, Lea: Politická korektnost aneb konec cikánské pečeně.zdroj: iDnes (4.4.2012)
- Enerlan, František: Pomalu utahované šrouby (3.4.2012)
- Chudáček, Jaroslav: České moře a ostrov Říp (1.4.2012)

Čech, Přemysl: Mistři českého filmu - Karel Kachyňa (31.3.2012)

Cejpková, Miloslava: Hledík - když vykvete ultracyklomaratonec (16.2.2012)

Šindelář, Petr: Mattoni pije Korunní...Dr. Rudi Mattoni (21.2.2011)

Cejpek, Jiří: Za kousek českého jablka šel bych světa kraj (6.7.2011)

- Gabilondo, Ángel: Peritos en desanimar (16.4.2012)
- Collera, Virginia: Así leía Virginia Woolf, así leeremos nosotros (16.4.2012)
- Cé, Anne: Así en el amor como en el sexo: posibles comienzos, indecibles finales (16.4.2012)
- Sarmiento, Mariela: La chispa de Panamá (16.4.2012)
- Sarmiento, Mariela: Ferran Adriá de fiesta en la Riviera Maya (16.4.2012)
- Sarmiento, Mariela: Una chica rubia (11.4.2012)
- Blanchar, Clara: La familia "waterproof" va de vacaciones (10.4.2012)
- Bosco, Roberta & Caldana, Stefano: Tablet-art, caipirinhas y playas (10.4.2012)
- Izquierdo, José María: Hay qué ver como se explican (10.4.2012)
- Mulas Granados, Carlos: ¿Por qué nos atacan los mercados? (9.4.2012)
- Rivas Torres, Mercé: Las mujeres se quedan sin los Objetivos del Milenio (9.4.2012)
- Mañeru Méndez, Ana: ¿De quién es la lengua? (8.4.2012)
- Álvarez, Clemente: Las paradojas ambientales de un lavavajillas (6.4.2012)
- Arias, Juan: Todo empezó con el fuego, hace un millón de años (4.4.2012)
- Gabilondo, Ángel: Sencillamente mejor (2.4.2012)
- Querol, Ricardo: Adele en la era del "pornopop" (19.3.2012)
- Sarmiento, Mariela: De Barcelona a Cartagena de Indias (12.3.2012)
- Sarmiento, Mariela: Lecciones de Español con guitarra (6.3.2012)
- Gabilondo, Ángel: Una sociedad de solitarios (29.2.2012)
- Sarmiento, Mariela: En el mar la vida es más sabrosa! (20.2.2012)
- Raquel, Vidalez: ¿Has sido rechazado en algún país cuando viajabas como turista? (18.2.2012)
- Sahuquillo, María R.: ¿Hay sexismo en las empresas? (17.2.2012)
- Vicente, Miguel: Sesenta minutos que pudieron conmover la evolución: la carta de Wallace (31.12.2012)
- Collera, Virginia: Ajuste de cuentas (28.12.2011)
- Medina, Miguel Ángel: El periodismo ciudadano, impulso de la primavera árabe (30.11.2011)
- Huete Machado, Lola: "Menstruosidades" (19.8.2011)

